

ÅRSRAPPORT 2020-21

Mobbeombudet i Trøndelag

HVORDAN HAR DET GÅTT?

Mobbeombudet skal støtte og veilede barn, elever og foreldre slik at disse får ivaretatt sine rettigheter til et godt psykososialt miljø i barnehage og grunnskole. Arbeidet foregår både på individ- og systemnivå.

Hans Lieng

Mobbeombud

Postadresse: Fylkets hus, Postboks 2560, 7735 Steinkjer

Telefon: 74 17 40 00 Epost: postmottak@trondelagfylke.no Org.nr: 817 920 632

Sammendrag

Denne rapporten er en oversikt over mobbeombudets arbeid fra 1. august 2020 til 31. juli 2021. Et år med pandemi har betydd at store deler av ombudets kompetansebyggende oppdrag ute i kommunene, og veiledning på individ- og enhetsnivå, har foregått digitalt. Det har ikke blitt mindre mobbing. Mange barn og unge rammes fortsatt, både direkte og digitalt.

I snitt mottar mobbeombudet 2-3 henvendelser ukentlig om barn og unge som er utsatt for utestenging og mobbing. Flere melder om krenkelses digitalt. Økningen er størst blant de yngste barna. I perioder med høyt smittetrykk og mye lærerfravær, er det vanskelig for skoler å opprettholde tiltak med ekstra voksne. Dette rammer utsatte barn med behov for tett oppfølging.

Inndeling i kohorter har vært både positivt og negativt. Flere barn mobbeombudet møter forteller at det har vært lettere å få de voksne til å se og forstå den sosiale dynamikken i gruppen. Det gir trygghet. Bakdelen med kohorter er at barns sosiale omgangskrets innskrenkes. Det kan forsterke ensomhet og utenforskap, dersom barnet har sine eneste venner i en annen kohort. For disse barna er det viktig at skolene får organisere friminuttene slik de gjorde før pandemien.

Mobbeombudets største bekymring er barn og unge som ikke makter å møte på skolen fordi de engster seg for å gå på skolen. Stadig flere ser ut til å utvikle skolevegring. Det stilles for store krav til hvilke elev-utfordringer en lærer skal kunne tilrettelegge for i en ordinær skoleklasse. Lang ventetid på sakkyndig vurdering og hjelp fra PPT forsterker maktesløsheten. Konsekvensen er tapt skolegang.

Det er i barnehagen barna får sine første erfaringer med både å hevde seg i en gruppe og samtidig ta hensyn til andre. God hjelp i barnehagen vil gi barn som strever sosialt, et godt utgangspunkt for det sosiale livet på skolen. I januar i år ble Barnehageloven endret. Det blir spennende å se virkningen av sterkere krav til arbeidet med barns psykososiale miljø. Mobbeombudet har vært involvert i arbeidet med implementering, både på enhets- og kommunenivå.

Det er stadig flere som vil samarbeide med mobbeombudet i arbeidet med å fremme trygge oppvekstmiljø. Dette gir høyt trykk på systemarbeidet. Nardo og omegn frivillighetsentral har startet prosjektet «jeg er her for deg». Ønsket er å utvikle en ordning hvor frivillige er friminutt-inspektører, og støttespillere for lærere i klasserommet.

«Partnerskap for inkluderende fellesskap uten mobbing og rasisme i Trøndelag» skal gi flere forebyggende tiltak. Intensjonen er å samarbeide om et felles verdisett, og iverksette tiltak som styrker sjansen for at barn og unge opplever trygge, inkluderende fellesskap på alle arenaer. Prosjektet «Overganger» skal skape best mulige overganger for sårbare barn og elever fra barnehage til videregående skole. Dette skal realiseres gjennom systematisert kompetanse- og erfaringsdeling.

Et konstruktivt samarbeid mellom barnehage-/ skoleansatte og foresatte er avgjørende for å opprettholde gode, inkluderende barne- og ungdomsmiljø. Nabogutten er like viktig som eget barn. Dette er alltid tema når mobbeombudet møter på foreldremøter. I foredrag for studenter og nyutdannede lærere vektlegges barnesyn og de utsatte barna sine behov. Et møte med mobbeombudet skal inspirere, enten det er barn eller voksne, til alltid å tenke på hva som kan være deres bidrag til at alle barn og unge har det bra.

God lesing!

Hans Lieng, mobbeombud i Trøndelag

Innhold

Sammendrag	2
Liste over figurer	5
Stikkord; refleksjon og anbefaling.....	5
1 Mobbeombudets mandat	6
2 Mobbeombudsordningen i Trøndelag	6
2.1 Administrativt.....	6
2.2 Mobbeombudets oppgaver	7
2.2.1 Individnivå	7
2.2.2 Barnehage og skolenivå.....	8
2.2.3 Systemnivå.....	8
2.2.4 Samfunnsnivå	9
2.3 Faglig forankring og nettverk	9
2..3.1 Samarbeid med elev- og lærlingombud	10
2.3.2 Samarbeid med fylkesvise ombud.....	10
3 Slik mobbeombudet ser det – erfaring, forskning og anbefaling.....	10
3.1 Korona	11
3.2 Er vi bekymret nok for de barna som ikke makter å gå på skolen?	12
3.2.1 Systemsvikt 1	15
3.3 Den digitale mobbingen øker – spesielt blant de yngste	16
3.4 Mobber voksne i skole og barnehage?.....	18
3.4.1 Systemsvikt 2.....	21
3.5 «Jeg er en som kan ha det gøy og fint sammen med andre!»	21
3.6 Elevene liker at læreren har kontroll, men de setter pris på litt humor også.....	23
4 Systemarbeid.....	25
4.1 Partnerskap for inkluderende fellesskap uten mobbing og rasisme i Trøndelag.....	25
4.1.1 Hva skal et partnerskap være?	25
4.2 Overganger	26
4.3 Frivillige som ekstra voksne i skolen – «Jeg er her for deg»	26
4.4 Et tilbud for elever med utfordringer og deres foresatte	27
4.5 Kampanje for å gjøre mobbeombudet kjent.....	28
5 Oppsummeringer og statistikk	30
5.1 Individsaker meldt av elever, foresatte og andre	30
5.2 Saker meldt av barnehager, skoler, kommuner og andre.....	30
5.3 Samtlige saker meldt inn til mobbeombudet.....	31
5.3.1 Hvilke kommuner sakene kommer fra – 1.8.2020 til 31.7.2021	32

5.3.2	Elevundersökelsen – nasjonale og regionale tendenser	35
5.3.3	EU Kids online – hva vet vi om atferden til norske barn og unge på nettet sammenlignet med andre land?.....	40
5.3.4	Kontaktpersoner i hver kommune	40
5.3.5	Hvordan henvendelsene kommer inn	40
5.3.6	Det er ikke <i>bare</i> et saksnummer - slik kan det oppleves.....	41
5.4	Forebyggende arbeid.....	43
5.4.1	Foredrag for ansatte i barnehager, skoler, og kommuner	43
5.4.2	Eksempel – Webinar rettet mot barnehage-foresatte og ansatte.....	43
5.4.3	Eksempel – Mobbing på dagsorden for elever, foreldre og ansatte.....	45
5.4.4	Mobbeombudet i media.....	47
5.4.5	Mobbeombudet på Facebook og Snapchat	48
6	Undersökelse om ombudsfunksjonen i Trööndelag.....	49
7	Skal mobbeombudsordningen videreføres som fast statlig tiltak?.....	52
8	Kilder.....	54
	Vedlegg 1: Regnskap.....	55
	Vedlegg 2: Oversikt over foredrag og innlegg.....	57

Liste over figurer

Figur 1: Kjønnfordeling i individsaker meldt av barn og deres foresatte.	30
Figur 2: Fordeling av saker meldt fra rektorer/styrere/ledere, kommuner og andre.....	31
Figur 3: Alder- og kjønnfordeling i individsaker	31
Figur 4: Total-oversikt over hvem som har meldt sak.....	32
Figur 5: Kommuneoversikt, saker til Statsforvalter og mobbeombud	33
Figur 6: Kommuneoversikt, saker til Statsforvalter og mobbeombud - uten Trondheim.....	33
Figur 7: Oversikt prosentvis over hvilke kommuner sakene til mobbeombudet kommer fra i perioden 1.8.2020 til 31.7.2021.....	34
Figur 8: Kommuneoversikt – mobbeombudet - prosentvis uten Trondheim	34
Figur 9: Kommuneoversikt, saker til mobbeombud fra videregående skole	35
Figur 10: Elevundersøkelsen alle kommuner Trøndelag (andel i prosent av antall elever på trinnet i kommunen)	36
Figur 11: Elevundersøkelsen alle kommuner Trøndelag (andel i prosent av antall elever på trinnet i kommunen)	36
Figur 12: Elevundersøkelsen alle kommuner Trøndelag (andel i prosent av antall elever på trinnet i kommunen)	37
Figur 13: Elevundersøkelsen alle kommuner Trøndelag (andel i prosent av antall elever på trinnet i kommunen)	37
Figur 14: Oversikt over hvordan henvendelsene kommer inn.....	40
Figur 15: Kjønn- og aldersfordelingen på Facebook for dette innlegget.....	49

Stikkord; refleksjon og anbefaling

Kohorter . Fordeler og ulemper for elever med utfordringer og særskilte behov	s. 11
Hjemmeskole var bra for enkelte elever, hvorfor er det slik?	s. 11
Skolefravær bekymrer. Noen lykkes, men det er krevende. Historien om «Per»	s. 14
Sosiale medier . Vær nysgjerrige voksne som anerkjenner de unges sosiale liv på nett	s. 17
Mobbing . Ikke vær redd for å snakke om de små tingene voksne gjør uten vond hensikt	s. 20
Barnehage . Vi kan hjelpe barn å finne seg til rette i en ofte krevende sosial virkelighet.	S. 21
« Oppdragerstilen » som fungerer like godt for foreldre som for pedagoger	s. 24

1 Mobbeombudets mandat

Mobbeombudet sitt mandat er utformet med bakgrunn i det nasjonale mandatet fra Utdanningsdirektoratet (ref. 2018/8678):

«Mobbeombudet skal støtte og veilede barn, elever og foreldre slik at disse får ivarettatt sine rettigheter til et godt psykososialt miljø i barnehage og grunnskole.

Mobbeombudet skal i samarbeid med elev- og lærlingombudet (ELO) i sitt fylke, bidra til at elever og lærlinger får ivarettatt sine rettigheter til et godt psykososialt miljø i videregående opplæring»

Trøndelag fylkesutvalg gjorde den 15.02 i sak 5/18 vedtak om opprettelse av mobbeombud i Trøndelag, og i Trøndelag fylkesting ble vedtak om organiseringa og mandatet for mobbeombudet fattet den 13.06. i sak 94/18.

Mandat for mobbeombudet i Trøndelag

- Ved å avgrense mobbeombudets mandat til barnehage og grunnskole vil ombudet, også med ansettelse og plassering hos fylkeskommunen, være uavhengig av eiere for grunnskole- og barnehage.
- Ombudet skal utarbeide en årlig statusrapport som behandles av både fylkesting og kommunestyret i fylket.
- Mobbeombudet skal gjennom et tett samarbeid kunne støtte Elev- og lærlingombudet i saker om psykososialt miljø i videregående opplæring
- Mobbeombudet skal være tydelig avgrenset til å ivareta sitt oppdrag overfor barn og elever i barnehage og grunnskole

2 Mobbeombudsordningen i Trøndelag

Den nasjonale ordningen, som innebærer at alle fylker får tilskudd til å etablere mobbeombud som inkluderer grunnskole og barnehage, ble opprettet høsten 2018. Denne ordningen er evaluert og videreført gjentatte ganger. Dette belyses senere i rapporten

2.1 Administrativt

Det første mobbeombudet i Trøndelag ble ansatt 1.9.2018 i en stillingsressurs på 100 prosent. Nåværende ombud ble tilsatt 1.8.2019. Budsjettet til ombudet er på kr 100 000,- per år. Dette skal dekke alt av reiser, overnatting, opplæring, læremidler og annet forbruksmaterieell (se vedlegg 1 om regnskap). Mobbeombudet er ansatt i avdeling Kultur og folkehelse, seksjon Folkehelse, idrett og frivillighet, og deler kontor i Trondheim med det ene av to elev- og lærlingombud i Trøndelag.

2.2 Mobbeombudets oppgaver

Mobbeombudet arbeider ut fra tre overordnede mål:

1. Gjøre mobbeombudsrollen kjent og ombudstjenesten tilgjengelig for flest mulig barn og unge i Trøndelag
2. Være en tydelig stemme for barnehagebarn og grunnskoleelever med barnets beste alltid i fokus
3. Være en tydelig aktør, med et godt forankret verdi- og barnesyn, i både formidling, veiledning og gjennom uttalelser i media

Ut fra mandat og målsetning skal mobbeombudet i hovedsak:

- jobbe forebyggende med informasjon og opplæring til barn, elever og foreldre
- samarbeide med barnehager, skoler, barnehage- og skoleeier, Statsforvalter og andre sentrale aktører i arbeidet mot mobbing
- støtte og veilede barn, elever og foresatte i saker om psykososialt barnehage- og skolemiljø
- bidra til at barn og unge får en forsvarlig saksbehandling etter gjeldende regelverk, og at rettighetene deres blir ivaretatt i barnehager og skoler
- skape dialog og bidra til god tverrfaglig oppfølging etter at saker er håndtert
- bidra til dokumentasjon og erfaringsdeling i fylket og nasjonalt
- samarbeid med elev- og lærlingombudet i arbeid med psykososialt miljø i videregående opplæring

Virksomheten retter seg inn på fire nivå; individ, barnehage og skole, system og samfunn.

2.2.1 Individnivå

I tråd med mandatet arbeider mobbeombudet for barnehagebarns rett til en barnehage som sammen med hjemmet ivaretar barnas behov for omsorg (barnehageloven (bhl) § 1 første ledd) og en barnehage som er et trygt sted for fellesskap og vennskap (bhl § 1 tredje ledd).

Mobbeombudet arbeider også, i henhold til mandatet, for grunnskoleelevers rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Jr. Opplæringsloven (OL) § 9 A-2. FNs konvensjon om barns rettigheter, barnekonvensjonen (BK), gjelder for alle barn og unge, og er derfor selvfølgelig sentral innenfor mobbeombudets virksomhet. Det gjelder følgende artikler:

Artikkel 3 – Barnets beste

1. Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Artikkel 12 – Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening:

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Mobbeombudet er et lavterskeltilbud som kan kontaktes av alle elever og foresatte der barnet eller ungdommen blir utsatt for krenkelses som mobbing, diskriminering og trakassering (OL § 9 A-3 første ledd), eller vedkommende ikke har det trygt og godt av andre årsaker. Barn og ungdom selv eller foresatte til barnehagebarn og grunnskoleelever kan ta kontakt.

Et lavterskeltilbud innebærer også at mobbeombudet kan kontaktes direkte, og dette er viktig for mange som ønsker bistand. Foresatte trenger ikke gå via rektor på skolen eller styrer i barnehagen. Mobbeombudet tilstreber kort responstid på alle henvendelser.

2.2.2 Barnehage og skolenivå

Ombudet veileder og gir råd i enkeltsaker, og går i dialog med skoler og barnehager i saker som er vanskelig å løse. Det kan være enten på grunn av sakens karakter, på grunn av mangelfull dialog og tillit, og/eller ved behov for mer kompetanse ved den enkelte skole eller barnehage. Mobbeombudet forsøker å være en god informasjonsressurs for ansatte i skoler og barnehager. Det kan være:

- Veiledning gjennom samtaler og møter med barnehager og skoler i enkeltsaker
- Kompetanseheving for ansatte i barnehager, skoler i fellestid, seminarer eller fagdager, og deltakelse på foreldremøter
- Skriftlig korrespondanse med generell veiledning og tips til faglige ressurser som finnes
- Ekspertmøte med elever på skolen for å løfte frem elevenes opplevelser, erfaringer og tips til de voksne på deres skoler
- Ekspertmøte med elever og/eller ungdommer som arbeider spesielt med f.eks. vennskap og elevmiljø på skolenivå og/eller overordnet nivå i kommunen/fylkeskommunen
- Kompetanseheving spesielt rettet mot ledere og tillitsvalgte (for ansatte) i barnehager og skoler, studenter ved universitet og høyskoler, og nyutdannede lærere
- Annen utadrettet virksomhet, som f.eks. skolebesøk og deltakelse på elevsamlinger

Se kapittel 5 og vedlegg 2 for mer informasjon om mobbeombudets forebyggende arbeid.

2.2.3 Systemnivå

Mobbeombudet arbeider sammen med barnehagemyndighet og skoleeier på systemnivå. Andre sentrale samarbeidspartnere, som arbeider med barn og unge kommunalt og regionalt, er Kommunenes sentralforbund (KS), Statsforvalter, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning (DMMH), Politiets forebyggende gruppe, Statped, Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) i ulike kommuner, fagforbund og lærerorganisasjoner, Elevorganisasjonen og Ungdommens fylkesutvalg (UFU) med flere. Dette gjøres blant annet gjennom:

- Faste kontaktmøter
- Kontakt med enkeltpersoner eller deltakelse i uformelle nettverk for å drøfte akutte problemstillinger
- Formidle fagstoff gjennom foredrag eller kurs

- Bidra med kompetanse og formidling på samlinger for tillitsvalgte og ledere på enhets-, kommune- og fylkesnivå
- Annen utadrettet virksomhet som deltakelse på konferanser eller ledersamlinger

Se kapittel 5 og vedlegg 2 for mer informasjon om mobbeombudets forebyggende arbeid.

2.2.4 Samfunnsnivå

Mobbeombudet forsøker å være en stemme i samfunnsdebatten som barn og unges representant i saker som omhandler deres trygghet og trivsel, med et tydelig uttalt verdi- og elevsyn. Det innebærer

Er du kul nok til å bli med i gjengen?

HANS LUNDE
Mobbeombud i Trøndelag

DEBATT: Er du «kul» nok til å bli med i

også å være kritisk og varsle når myndigheter og/eller barnehage- og skoleeiere, enhetsledere og/eller ansatte ikke ivaretar sitt oppdrag i tråd med barn og unges rettigheter og behov.

Dette gjøres blant annet gjennom å skrive kronikker og debattinnlegg i dagsaktuelle saker, og delta i intervjuer og diskusjoner i lokale media i saker der det er mulig å komme med generelle uttalelser.

Mobbeombudet følger i tillegg med på utviklingen i kommunene gjennom å bruke Elevundersøkelsen, Ungdata, Ungdata junior, UngHUNT, og Folkehelseindikatoren aktivt for å samle inn data.

Spesielt er dette nyttige verktøy i sammenheng med foredrag eller andre kompetansehevende oppdrag i den enkelte kommune.

2.3 Faglig forankring og nettverk

Læringsmiljøsentret (LMS) ved Universitetet i Stavanger (UiS) har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet arrangert jevnlig faglige samlinger for det nasjonale nettverket med fylkesvise elev-, lærling-, og mobbeombudene i landet. Tilbudet til LMS er et godt faglig bidrag. I tillegg arrangerer AU i det nasjonale nettverket egne samlinger jevnlig, og det organiseres mindre team som samarbeider om enkelte tema. Dette arbeidet presenteres for hele nettverket på samlinger.

Det siste året har alle samlinger og møter i nettverket vært digitale. Selve samlingen fungerer godt digitalt, men man mister det sosiale samholdet og den mer uformelle læringen det gir.

Dette er de kurs og konferansene mobbeombudet ellers har deltatt på siden august 2020:

Faglige kurs og konferanser

- Dagskolen – Skoleteamet Trondheim kommune, Statsforvalter, støttesystem, rektorer, forfatter: «Samling med tema rutiner og erfaringsdeling rundt 9 A-saker», 6.10.2020.
- Webinar med Guttorm Helgøy UIS, «Observasjon og undersøkelser», 15.10.2021.
- Statpedkonferansen 2021: «Jeg kan og vil – men får vi det til?», webinar, 26.3.2021.
- Webinar med Marco Elsafadi: «Foreldrerollen». 23.8.2021.

2.3.1 Samarbeid med elev- og lærlingombud

I denne perioden har elev- og lærlingombudet og mobbeombudet i Trøndelag systematisert

samarbeidet. Vi har forsøkt å innarbeide rutiner for faste samarbeidsmøter, hvor formålet er drøfting av komplekse sakseksempler (med ivaretatt taushetsplikt), og generell kompetansedeling.

Mobbeombudet har også jevnlig møter med mobbeombudet i Malvik kommune og ombudet for helse, omsorg og oppvekst i Trondheim kommune.

Bildet: Benthe Asp og Pia Immerstein Larsen, Elev- og lærlingombud i Trøndelag.

2.3.2 Samarbeid med fylkesvise ombud

Nettverket for de fylkeskommunale ombudene brukes aktivt til å drøfte vanskelige saker og generell erfaringsutveksling. Vi har også brukt hele nettverket aktivt denne perioden i arbeidet med å svare på aktuelle høringer, og kursing av hverandre.

3 Slik mobbeombudet ser det – erfaring, forskning og anbefaling

De fleste individsaker er fra grunnskole/videregående skole, noen få er fra barnehage. Vi vet at det foregår mobbing i barnehagen. Det viser forskning, og det er nokså vanlig at foreldre i grunnskolen, som kontakter mobbeombudet, sier at de mener deres barn ble utsatt for mobbing allerede i barnehagen. De forklarer at barna har tatt med seg miljøproblemet som utløste mobbing inn i barneskolen.

Det er lite direkte henvendelser fra elever i grunnskolen. Mobbeombudet forsøker derfor aktivt å nå ut til disse gruppene med informasjon i sosiale medier, og på foreldremøter i barnehagen og møter med elevene i undervisningssituasjonen.

Det er mange henvendelser fra foresatte til elever i grunnskolen. Enkelte saker avsluttes fordi det går bedre, og man føler seg trygg på at foreldre og skole kan klare å opprettholde trygghet for elevene. Dessverre er det nokså vanlig at disse sakene må åpnes på nytt. Det er en tendens til at miljøproblem i klasser med utrygge elever kommer tilbake, når lærere og miljøarbeidere senker skuldrene og avslutter tiltak.

Når skolen setter i gang gode, virkningsfulle tiltak umiddelbart, kan det gå nokså raskt å gjenoppbygge et trygt og godt miljø for barnet. Men de fleste sakene er veldig sammensatt, komplisert og tidkrevende. I disse sakene er det gjerne barn med mange ulike utfordringer som er involvert, og det er flere ulike aktører inne i bildet. Det kan være; spesialpedagoger ved skolen, BUP, PPT, skoleeier, barnevern, politi, i tillegg til skoleleder(e) og lærere/miljøarbeidere.

3.1 Korona

Ved skolestart i år økte smittetrykket, spesielt i Trondheim. Kombinasjonen forkjølelsessymptomer hos mange, korona i flere skoler, og lang ventetid på å få teste seg, går utover de utsatte barna. Færre lærere og miljøarbeidere på jobb betyr færre voksne til å holde øye med elever, veilede i konflikter, og stoppe mobbing. Når det ekstra tilsynet forsvinner, øker sjansen for mobbing.

I valgkampen har regjeringen lovet mer penger til opplæring for å ta igjen den undervisningen barna taper på grunn av pandemien. Disse ekstra pengene burde kommunene og skolene fått tidligere. Da hadde kanskje skolene klart å opprettholde nødvendige tiltak som ekstra bemanning for å støtte elever i en sårbar situasjon, selv om flere ansatte ble nødt til å gå i karantene.

For å forsøke å begrense antallet elever som har tett kontakt med hverandre i skolegården, ble elevene i lange perioder delt inn i kohorter. Kohorter har vært positivt for å fange opp mobbing. Små grupper som følges av de samme voksne over tid, gjør at de voksne blir bedre kjent med den sosiale dynamikken. Slik fanger de bedre opp de små signalene det kan være vanskelig for barn å formidle til de voksne. Flere sårbare barn forteller at det har vært lettere å få de voksne til å se og forstå hva de opplever.

Hverdagen har blitt mer strukturert og forutsigbar med smittevern. Det gjør mange barn tryggere.

Skolene ser ut til å lære noe av dette om hva som skal til for å fange opp skjult mobbing. Mange av henvendelsene til mobbeombudet tyder på at skolene har bedre innsikt i situasjonen enn de hadde tidligere.

Kohorter er ikke bare positivt. Barna får innskrenker sin sosiale omgangskrets. Ensomhet og utenforskap har blitt forsterket for mange, særlig de som har sine eneste venner i en annen kohort. Og kanskje på et annet trinn som oppholder

seg på en annen del av skolens uteområde. For disse barna er det viktig at skolene får organisere friminuttene slik de gjorde før pandemien.

«Petter har det ikke bra på skolen, nå vil han ikke dit. Skolen klarer ikke å stoppe mobbing og utestenging. Han hadde en god periode forrige skoleår, det var når skolen stengte på grunn av korona. Han blomstret virkelig under hjemmeskolen». (Mor til gutt i 6. klasse)

Flere elever som sliter med store utfordringer på skolen, hvor utenforskap og mobbing er en del av bildet, blomstret skikkelig faglig i tiden med hjemmeskole. Uten den daglige negative påvirkningen fra medelever fikk de ro til å konsentrere seg om å lære. Dette bør være et tydelig signal om at alle skoler må ta elever som har det vanskelig på alvor, og sette inn nok ressurser tidlig for hjelpe.

3.2 Er vi bekymret nok for de barna som ikke makter å gå på skolen?

En urovekkende trend er at stadig flere barn og unge ikke klarer å møte jevnlig på skolen fordi de engster seg for å gå på skolen. De ønsker å gå på skolen, men klarer det ikke på grunn av emosjonelt ubehag.

Lærere er opptatt av å inkludere alle i fellesskapet, og ledere bruker mye tid på arbeidet med det psykososiale miljøet. Det skorter ikke på vilje. Det er manglende kompetanse og menneskelige ressurser som er begrensningen. I mange kommuner stilles det for store krav til hvilke elevutfordringer en lærer skal kunne tilrettelegge for i en ordinær skoleklasse. Skolen makter ikke å gi eleven nødvendig forutsigbarhet og trygghet gjennom å øremerke en lærer/miljøarbeider til å følge opp den/de sårbare eleven(e) daglig. I tillegg sitter det langt inne å søke hjelp. Lang ventetid på sakkyndig vurdering hos PPT forsterker maktesløsheten.

Konsekvensen er at mange barn og unge ikke får den skolegangen de har krav på. Enkelte elever mobbeombudet hjelper har gått flere år med svært lite undervisning. De som har utviklet skolevegring trenger tid og må gradvis føres tilbake til normal undervisning. Det som bekymrer, er all den skolegangen som går tapt før den sårt tiltrengte hjelpen settes inn.

Nokså mange sårbare elever faller mellom flere stoler i systemet. De får ikke en nok tilrettelagt skoledag i den ordinære skolen, men utfordringene deres er ikke stor nok til å få plass på de skoletilbud med særskilt kompetanse, som kommunen har opprettet. Her er nåløyen trangt og køen lang ved inntak. Dette frustrerer både lærere og foreldre.

Manglende mestringsfølelse over tid, stadige påminnelser om at man er annerledes, og lærere som ikke forstår hva som er «feil», gjør noe med eleven. Det gjør det ikke lettere for barnet når konfliktnivået mellom skole og foreldre øker fordi de skylder på hverandre. Skolen melder foreldre til barnevernet og foreldre melder skolen til Statsforvalter. I ytterste konsekvens flyttes da søkelyset vekk fra barnet, og all energi legges inn i å håndtere de voksnes konflikt.

Forskning på skolefravær

En rektor sa dette i et forskningsprosjekt på skolefravær (Marie-Lisbet Amundsen, professor i spesialpedagogikk og Cecilie I. Lerstang, universitetslektor i pedagogikk - Universitetet i Sørøst-Norge):

«Dette er alltid vanskelige saker, og det beste er jo om vi kan spille på lag med de foresatte. Det er alltid vårt utgangspunkt. Men når det gjelder elever med angst- og skolevegringsproblematikk, blir det ofte konflikter, fordi de foresatte har for store forventninger til skolen. Noen ganger blir konfliktnivået svært høyt, også fordi vi kommer i forsvarsposisjon. Vi vet jo at elevene det gjelder, trenger mer hjelp og støtte, men vi har ikke ressurser til å ivareta alles behov i en travel skolehverdag».

Når barn slutter å gå på skolen, er det et symptom på underliggende problemer. Barn ønsker i utgangspunktet å være en del av fellesskapet. Forskning viser at skolevegring har to hovedårsaker som er separate, men som ofte virker samtidig: Enten at eleven ønsker å komme seg bort fra noe negativt (skolen), eller at det finnes noe utenfor skolen som eleven setter høyere. Skolefraværet er en konsekvens av disse to kreftene, som ofte opptrer sammen.

Ikke bare foreldre, men også lærere og skoleledelse, kan føle seg maktesløse overfor et barn med omfattende fravær. Dermed oppstår det lett mistillit mellom skole og hjem. Begge parter søker etter årsaker hos den andre. I slike situasjoner er det viktig å snu fokus og isteden samarbeide aktivt om å

finne gode løsninger på det som er vanskelig for barnet. På den måten får barnet lov til å være et barn som trenger hjelp, og ikke bare en som lager trøbbel for de voksne.

Skolen har som den profesjonelle parten (sammen med andre som ofte er involvert – PPT, BUP, barnevernet) et særlig ansvar for å jobbe konstruktivt med å hjelpe barn til å være på skolen og trives der. En elevs fravær kan dreie seg om at han eller hun har det vanskelig med andre barn på skolen, kanskje pga. mobbing. Da aktualiseres behovet for kloke lærere som følger med, griper inn, beskytter og hjelper til. Voksne som er store, sterke, kloke og gode, er i seg selv et mobbeforebyggende tiltak.

Skolevegring kan ha med relasjonen mellom lærer og elev å gjøre. Selv om læreren opplever relasjonen som god, er det nødvendig å være åpen for at eleven kan føle seg utrygg og kanskje misforstått. Kanskje er eleven redd for læreren? Kanskje føler eleven at læreren anser ham som et problem? Kanskje tror eleven at lærerne ikke liker ham?

Skolevegring kan også skyldes egenskaper ved barnet som krever forståelse og toleranse fra voksne. Enkelte barn har av ulike grunner nedsatt stresstoleranse og tåler derfor skolens utfordringer i mindre grad. Flyktningsbarn, fosterbarn eller sen-adopterte barn som har en trygg omsorgsbasis nå, men som har med seg traumatiske erfaringer fra tidligere, kan ofte oppleve skolevegring. Forsvar mot vanskelige følelser som oppstår i skolehverdagen kan også være en årsak.

På skolen blir man konstant stilt krav til og vurdert, både faglig og sosialt, og sårbare barn kan da lett føle seg mislykkede eller utestengt. Hyppige nederlagsopplevelser kan være med på å dytte barn bort fra skolen. Å legge til rette for faglig og sosial mestring blir viktige tiltak her. Da er det nyttig å være klar over at utenomfaglige aktiviteter som turer hvor alle deltar uten prestasjonskrav, er med på å stimulere til et positivt bånd mellom elevene og skolen. Noe som igjen påvirker både trivsel og faglig motivasjon. En forutsetning for at slike aktiviteter skal ha en positiv effekt, er at eleven føler seg ivaretatt.

Når de voksne bryr seg og vil lytte, opplever elevene seg knyttet til læreren og til skolemiljøet generelt. I arbeidet med elever som har skolevegring, er det spesielt viktig at læreren er utholdende i sine forsøk på å skape en forbindelse. Stort fravær er i seg selv et problem fordi «dytt» og «dra»-kreftene fort blir selvforsterkende. Eleven mister mye av det faglige og det sosiale som foregår på skolen, og når man har vært utenfor lenge, kan det bli vanskelig å komme tilbake til skolen igjen.

Et viktig tiltak blir derfor å bringe eleven tilbake til skolen på en måte som føles trygg, og å være en årvåken lærer som reparerer problemer når de oppstår (kilde: Brandzæg, Torsteinson, Øiestad 2016).

«Vi vet jo at det beste er om en lærer går hjem til eleven det gjelder, og snakker med vedkommende om hva som er vondt og vanskelig. Deretter kan vi sette inn tiltak som kan gjøre det lettere for eleven å komme tilbake til skolen. Men å frigjøre tid for lærere er ofte en umulighet fordi timeplanen er full, og de fleste lærerne er slitne etter lange arbeidsdager». (Rektor).

Det er nettopp dette mobbeombudet møter i saker der skolefraværet har blitt et stort problem. Elevene det gjelder har som regel sammensatte vansker, men utenforskap og opplevelsen av mobbing er en viktig del av bildet. Disse utfordringene kan forsterkes av voksne som misforstår barnet.

I en studie gjennomført blant 257 foresatte til norske barn som strever med skolevegring, fant forskerne at tre av fire barn har en diagnose, fire av ti har ingen venner på skolen, seks av ti er utsatt for mobbing på skolen, og ni av ti foresatte mener deres barn opplever skolen som et utrygt sted å være (Amundsen & Møller, 2020a, 2020b).

Dette samsvarer med at Balakrishnan og Andi (2019) konkluderer med at faglige vansker og misnøye med hensyn til skolemiljø er de viktigste risikofaktorene for skolefravær. Skolestart, overgang fra et klassetrinn til et annet og skolebytte kan også være risikofaktorer med tanke på skolevegring, fordi situasjonen oppleves som så utrygt at eleven vegrer seg for å gå på skolen (Thambirajah, Grandison & De-Hayes, 2008).

Noen lykkes, men det er krevende

En elev («Per» i 3. klasse) hadde mye skolefravær når mobbeombudet ble kjent med han. Av ulike årsaker valgte foreldrene å flytte og «Per» måtte starte på en ny skole. Når «Per» skulle starte på den nye skolen, foretok rektor et viktig grep. Han tilsatte en ny miljøarbeider på skolen som hadde erfaring med miljøskapende arbeid blant barn og unge. Rektor hadde egentlig ikke ressurser til dette, men mente det var helt nødvendig for å trygge «Per» tilstrekkelig. Miljøarbeideren fikk særskilt ansvar for å støtte «Per» gjennom hele skoledagen, og intensjonen var å starte med å bygge opp gradvis trygghet til det å være på skolen igjen.

Når jeg snakket med «Per» etter et par måneder i den nye skolen, fikk jeg et klart inntrykk av at han trivdes godt sammen med miljøarbeideren. Han var ikke så mye inne i klassen, men han var på skolen hver dag og hele dager. Det er en stor framgang for en gutt med skolevegring.

Dette grepet til rektor betydde så mye at han gikk fra å være en time på skolen til å være hele dager på skolen på nokså kort tid. Fortsatt dreide det seg mest om aktiviteter som var lystbetont, med litt

læring gjennom blant annet spill. Men sosialt gikk det veldig bra i friminutt, det var mange andre elever som ville leke sammen med «Per». Miljøarbeideren hadde også klart å sette «Per» i ulike mestringssituasjoner sammen med andre elever, slik at han fikk bygd opp selvtilliten.

Etter min oppfatning viser nettopp denne historien riktig vei å gå for å hjelpe et barn ut av skolevegring; Etablere trygge, faste relasjoner til voksne, skape mestringsopplevelser, og gradvis tilnærming når nok trygghet er etablert, til mer vanlig klasseromsundervisning sammen med alle elevene i klassen.

Miljøarbeideren fortalte at han ønsket å gi «Per» nok trygghet til å forstå at skolearenaen også var hans. De jobbet med å komme i gang med pensum og forsøke å ta igjen det tapte innenfor det faglige. Miljøarbeideren fortalte også at han kunne sette mer og mer krav til «Per», og at han responderte fint på dette.

Skal vi komme dit denne historien viser, må de sårbare barna med høyt skolefravær prioriteres på en helt annen måte enn i dag. De er utsatt for en systemsvikt politikere må ta hovedansvaret for. Husk, ett til to år uten skolegang er lang tid for et barn i grunnskolealder!

Utdanningsdirektoratet sin veileder for skoler og skoleiere (<https://bit.ly/3kc9NDH>)

Hovedregelen er at alle barn og unge som oppholder seg i Norge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Retten og plikten til grunnskoleopplæring kan oppfylles på fire forskjellige måter: Offentlig grunnskole, privat hjemmeundervisning, privat grunnskole godkjent etter friskoleloven, eller privat grunnskole godkjent etter opplæringsloven.

Hovedregelen er at det er kommunen som skal oppfylle retten til grunnskoleopplæring, enten dette er ordinær opplæring eller spesialundervisning. Kommunen har dermed et oppfølgingsansvar dersom en elev ikke møter på skolen.

3.2.1 Systemsvikt 1

Noen barn blir syke av å gå på skole. Det er irrelevant å diskutere hvilke yrkesgrupper vi trenger. Poenget er at barn får ikke alltid hjelp. Over tid er dette skadelig. Mobbing kan påvirke barns psykiske helse med konsekvenser langt inn i voksen alder.

Barn slutter å fortelle når de ikke blir hørt. Det nytter ikke, det blir bare verre. Hjemme strever foreldre med å få barnet til å gå på skolen. I fortvilelsen prøves tvang, men det forsterker problemet. De vet at langvarig skolefravær verken er bra for det faglige eller sosiale, og at jo lenger tid det tar, jo vanskeligere blir det å gå til skolen. De ser et ensomt barn som ikke lenger finner glede i livet. På skolen møter de forståelse, men opplevelsen av maktesløshet gir lite håp og mye frustrasjon.

Det er helheten som må styrkes. Utsatte barn trenger støtte og hjelp tilpasset sine behov. Noen ganger er spesialpedagogen barnets viktigste fagperson, andre ganger miljøarbeideren eller assistenten. Ofte er det begge deler, og kanskje trengs det i tillegg hjelp fra Barne- og familietjenesten, fastlege og BUP. I samtaler med barn får jeg høre hvem som betyr mest for dem i en vanskelig skolehverdag. Da er det ofte miljøarbeideren eller assistenten som blir nevnt. De er der for dem, og tilknytningen blir ekstra sterk nettopp derfor.

Det betyr ikke at lærerne er mindre viktig. De er drivkraften i det jevnlig forebyggende arbeidet og har hovedansvaret for klassemiljøet. Samtidig skal de være det viktige bindeleddet, som alle barn er avhengig av, mellom skole, hjelpeapparat og hjemmet.

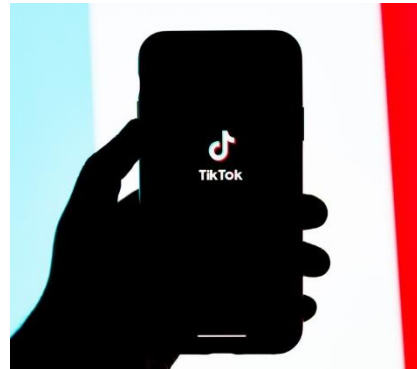
Når krybben er tom bites hestene, heter det. Hvem skal få i år, barna eller de eldre? Det er skammelig at vi ikke klarer å ivareta de utsatte barna, og at det må bli en kamp om sårt tiltrengte ressurser under hver bidig budsjettbehandling. Dette er en systemsvikt vi ikke har råd til.

3.3 Den digitale mobbingen øker – spesielt blant de yngste

Dersom voksne skal komme i posisjon til å kunne hjelpe barn og unge i deres digitale liv, må deres nettvaner anerkjennes, ikke fordømmes.

Voksne kan oppleve det krevende å henge med, og det er slettes ikke alle som anerkjenner de unges nettvaner. Konsekvensen er en voksegenerasjon uten innflytelse på en viktig del av de unges sosiale liv. Ofte er det faktorer utenfor nettet som avgjør hvordan barn og unge har det på nettet. Gode og trygge skole- og hjemmemiljø påvirker hvordan barn oppfatter risiko på nettet og hvordan de evner håndtere den. Og noe av det viktigste er å ha noen å snakke med som kan hjelpe deg. Men dessverre oppfattes sjelden lærere og andre voksne som relevante hjelpere for digitale opplevelser.

Ifølge EU Kids online (internasjonalt forskningssamarbeid) snakker de fleste norske barn med en venn heller enn en forelder, hvis de opplever noe negativt på nettet. Bare 6 prosent forteller om det som har skjedd til lærere og bare 5 prosent til andre som har det som jobb å hjelpe barn. En av fire norske barn og ungdommer (9-16 år) snakker ikke med noen etter negative erfaringer på nettet. Det er også få norske barn som sier foreldrene deres snakker med dem om nettbruk, til tross for at dette kanskje er deres viktigste sosiale arena.

Det er noen grunner til bekymring. Arenaen er skreddersydd for krenkelser og negativ eksponering. Ekskludering fra vennegjengen kan skje for åpen scene. De fleste som utsettes for fysisk mobbing mobbes også digitalt. De får aldri «fri», selv i sommerferien finner de deg. Og stadig yngre barn melder i Elevundersøkelsen at de mobbes digitalt.

Allerede fra barn er sju-åtte år kan de begynne å oppleve vanskelige ting knyttet til bruk av digitale medier. For de aller yngste handler det ofte om å bli utestengt fra spill. Spill er en viktig del av hverdagen for barn, og det å ikke få være med å spille online, kan være tøft for en sjuåring. Den opplevelsen barn får gjennom å spille de samme spillene gir dem tilhørighet. Uttrykk de lærer blir en egen sjargong, og handlingene i populære spill blir gjenskapt i leken i friminuttene. Bli du utestengt fra spill risikerer du det samme i skolegården.

For veldig mange er opplevelsen de får gjennom spill positiv. Det kan også være den eneste sosiale arenaen der et barn eller en ungdom opplever trygghet og tilhørighet. Samtidig skal vi være klar over at det er ikke alltid gamerne barna følger på YouTube er de sunneste forbildene. Tonen er nemlig ikke bare positiv. Det kan være her barna finner de rollemodellene de kanskje savner hos foreldre og lærere.

Internett byr på en fantastisk mulighet til å skape, publisere, dele og tilegne seg informasjon. De unge bruker gjerne nettet som sin egen, private scene der de kan vise seg frem og spille forskjellige roller. Det blir et sted der det fysiske sosiale livet veves sammen med det digitale. Dermed gir sosiale medier anledning til å presentere et positivt bilde av seg selv, til tross for dårlig trivsel eller lav selvtillit.

Unge forteller at det er på nettet de deler sine innerste tanker, følelser, bekymringer, frustrasjoner og behov. Dette gjøres i forum hvor andre kan observere og kommentere, på godt og vondt. Derfor er fallhøyden stor hvis du mislykkes. Mange blir dessverre utsatt for de negative sidene ved internett, der terskelen for å spre hets og hatefulle

ytringer er mye lavere enn hvis det foregår fysisk. Negative hendelser fører gjerne til adferdsendringer. Har barnet ditt blitt mer sint, har mye vondt i magen eller får ikke sove, kan årsaken være mobbing. Et annet tegn kan være at de sitter ekstra mye på telefonen. Dette er ikke for at de ønsker å lese disse negative meldingene. De vil få med seg hva andre sier om deg og gjør uten at du får være med.

Bør ikke ungdommen få holde på med sitt? Det er jo deres privatliv. Ungdom vil at de voksne skal involvere seg. Du trenger ikke nødvendigvis være aktiv på de samme mediene. Er du det flytter de seg til en annen plattform. Eller som ei jente i en 5.-klasse fortalte meg; «Da mamma delte profil med meg for å få tilgang til klassens Snapchat-gruppe, flyttet alle de andre barna over til en annen gruppe – uten å invitere med meg». Det aller viktigste er at foreldre kjenner til de ulike plattformene, og vet hvilke funksjoner og muligheter som er der. Her er et ypperlig utgangspunkt for erfarings- og kompetanse-delning på skolens foreldremøter.

Barn lærer mye på nett, og de som har mye netterfaring håndterer risiko bedre enn de som ikke har det (EU Kids Online). Høy nettbruk fører altså til økt håndteringskompetanse og dermed utsettes de for mindre fare på nett. Når de er på nett, får de med seg hva venner utsettes for. Foreldre bør derfor oppmuntre egne barn til å hjelpe andre, dersom de blir vitne til at de krenkes gjennom sosiale medier. Foreldre selv kan også varsle og hjelpe hverandre når de har mistanke om at et barn utestenges eller krenkes.

Internett reflekterer livet på godt og vondt. Det er mennesker som står bak det som skjer på nett. Vi må kjenne til risikoområder, men aller viktigst er det å være nysgjerrige voksne som inviterer seg inn. «Hva er den morsomste videoen du har sett på TikTok i dag?» En slik inngang gir barna lyst til å fortelle. Vet de at vi ikke fordømmer vil de også fortelle om det som er vanskelig. Dette er vår mulighet til å innta rollen som barnas viktigste støttespiller. Da kan vi lære dem at det er de samme reglene som gjelder på nett som ellers i livet.

3.4 Mobber voksne i skole og barnehage?

Det er vanskelig å tro at voksne i barnehager og skoler kan mobbe barn. Når det får lov til å skje er det enda mer skadelig enn mobbing fra andre barn.

I Trøndelag har 1 prosent av sjuendeklassinger, 2,4 prosent av tiendeklassinger og 1,2 prosent av vg1-elever opplevd mobbing fra voksne (Elevundersøkelsen 2020). Omtrent en fjerdedel av disse blir også mobbet av medelever. Undersøkelsen viser at disse elevene opplever seg mobbet fordi lærer sier ting som sårer, eller får dem til å føle seg utenfor.

Slike eksempler fremkommer også i analyse av chatter fra chat-tjenesten Snakkommobbing.no, som er chattjeneste for ungdom mellom 9-19 år som er utsatt for mobbing. Et eksempel er ei 17-årig jente som sier:

«Jeg har blitt mobbet mye hele grunnskolen. Går nå i videregående. Den siste uken har lærer vært spesielt fæl mot meg. Han sa at jeg ikke kommer til å greie bedre enn 2 uten å ha sett på oppgaven min. Han har også sagt andre ting så nå kommer alle følelser jeg følte tilbake. Jeg greier ikke å være på skolen».

Et annet eksempel er fra ei 15-årig jente. Sitatet gir innblikk i opplevelsen av å bli gjort til latter, og en lærer som ikke griper inn:

«Jeg tør ikke si fra. Folk ler ikke alltid, men ofte. Læreren bryr seg ikke, og ler også. Jeg synes ikke det er noe gøy» (Helgeland & Lund, 2018).

I forskningsprosjektet «Dialog og samarbeid om mobbing i barnehagen» (Lund et al., 2019) svarte foreldre og ansatte på spørsmål knyttet til hvorvidt voksnes mobbing av barn faktisk er noe som kan eksistere. Analysen viser at det er relativt sterk enighet om at voksnes mobbing av barn forekommer i barnehagen.

Mobbing fra ansatte i barnehagen kan komme til uttrykk på flere måter. Det kan handle om å overse barn som ikke blir inkludert, avvising, bagatellisering av barns opplevelser og følelser, og definering av barn som syndebukker. Videre kan det handle om mimikk, kroppsspråk og stemmebruk. I forskningsprosjektet «Hele barnet, hele løpet: mobbing i barnehagen» kommer det fram at de barna som blir ekskludert fra fellesskapet og strever med å få venner ofte blir negativt definert av de ansatte i barnehagen. De blir tillagt atferd og personlighetstrekk ut fra de voksnes fortolkninger i situasjoner.

I de barnehagene som var inkludert i prosjektet fant forskerne at 1-2 barn i hver barnehage ble ekskludert fra fellesskap. Det betyr at de voksne ikke oppdaget barna som ble stengt ute. Når barn ikke blir sett av de voksne som har omsorgsansvar for dem, er det en krenkelse av barnets selververd. Barnet blir ikke sett slik det har behov for og krav på fra de ansatte i barnehagen.

Anerkjennelse som grunnholdning betinger anerkjennelse og respekt for det enkelte barns enestående verdi, noe som skal gjenspeiles i de voksnes handlinger i møte med det enkelte barn (kilde: Lund og Helgeland, 2020).

Mobbeombudet har ikke vært involvert i saker fra barnehage der voksne mobber barn, men det skjer rett så det at skolesaker handler om både mobbing fra andre barn og voksne. Oftest er det

henvendelser fra foreldre, som ikke opplever å bli tatt på alvor når de melder fra om at eget barn blir krenket.

Mobbing fra voksne i skolen har store konsekvenser for de elevene som utsettes for det. Det er et grovt tillitsbrudd, og i grunnleggende strid med de voksnes rolle. Derfor må tallene fra elevundersøkelsen tas alvorlig, og ikke bortforklares med at det ikke skjer så ofte.

Mitt inntrykk er at det oftest skjer blant særlig utsatte elever. Det er for mange voksne som kommer inn i en klasse uten å ha nok kjennskap til disse elevenes utfordringer og behov for tilrettelegging. Det skorter på nødvendig kompetanse og det kan ramme spesielt elever med ekstra behov for forutsigbarhet og tydelige rammer. Verken elevene med behov faste rammer eller den «nye» læreren er tilstrekkelig forberedt. Dette svikter i en hektisk hverdag.

En skriftliggjøring av utsatte elevers særskilte behov kan hjelpe nye lærere. Det kan også være spesielle tilretteleggelser som må fungere i et krevende klassemiljø. Dette kan gjøre det raskere å overføre viktig kompetanse når nye voksne skal inn i klassen for første gang.

Fra elevens ståsted

Vi må alltid huske på at en elev som opplever seg krenket av en voksen ved skolen er i en særdeles sårbar posisjon. Elever i en slik situasjon synes det er vanskelig å melde fra. Begrunnelsen er gjennomgående at de er redd for ikke å bli trodd og redd for at det skal bli verre.

Disse to elementene henger tett sammen. Det er naturligvis en asymmetri i makten mellom en elev og en ansatt. Eleven er prisgitt den voksnes ivaretagelse. Det er den voksne som har makten, og dermed må det også være den voksnes ansvar at relasjonen er trygg og god. Når voksne ikke tar dette ansvaret, mister eleven også et viktig sikkerhetsnett i skolen.

Det gjør eleven mer sårbar for krenkelser fra medelever. Den voksne formidler gjennom sine handlinger at denne eleven er det lov å krenke. Det er dermed avgjørende at elever som opplever seg krenket tas på alvor, og at saken håndteres på en slik måte at eleven får ivaretatt sin rett til et trygt og godt skolemiljø.

I Opplæringsloven er det en egen paragraf 9 A-5 som anvendes når det er mistanke om at en voksen krenker en elev. Og den stiller krav til en skjerpet aktivitetsplikt og rask handling. Dersom en som arbeider ved skolen, får mistanke om eller kjennskap til slik krenking, skal rektor varsles, som igjen skal varsle skoleeier. Eier har et overordnet ansvar for å sørge for at krenkelsene opphører straks.

Det er krevende å varsle

Det er ikke alltid så lett å fortelle om en kollega som krenker elever til en leder. Derfor bør dette kravet i loven diskuteres på alle lærerrom. Det å si fra er en profesjonsetisk plikt! Jo tidligere dette avdekkes jo mindre blir skadevirkningene for eleven. Og det gir en større mulighet til å veilede læreren i sin arbeidssituasjon.

Det er dessverre ikke alltid elevens rett til selv å definere sin opplevelse av læringsmiljøet ivaretas godt nok i disse sakene. Det som skjer i slike tilfeller er at det gjøres en vurdering av om ansatt krenker eller ikke, og den grunnleggende undersøkelsen kan være mangelfull. Det er denne vurderingen, ikke elevens subjektive opplevelse, som legges til grunn for hvordan skolen håndterer henvendelsen fra elev eller foreldre.

Det kan skje at samme vurdering legges til grunn i beslutningen om skoleeier blir varslet eller ikke. Dette bryter også med Opplæringsloven og kravet om skjerpet aktivitetsplikt.

Gode rutiner og åpenhet

Slike saker kan skape store utfordringer innad på en skole, og skolens ledelse kan derfor kvie seg for å ta i saken. Ja, det kan bli ubehagelig, og det kan oppstå allianser og negativ kommunikasjon mellom ansatte. Men det må man dessverre tåle, det er en del av det å melde fra om mobbing.

Derfor er det viktig med tydelige lokale rutiner som beskriver hvordan saken skal håndteres når det er varslet om at voksne krenker barn. Rektor må ha handlingstvang. Dette vil i større grad sikre at disse sakene håndteres korrekt og at elever som opplever seg krenket ikke risikerer at saken blir trenert eller avvises.

Der de ansatte vet om rutinene, og vet at disse alltid vil bli håndtert på en troverdig og riktig måte, er sjansen størst for at sakene kan løses raskere og bedre.

Det har vært en diskusjon om saker der voksne beskyldes for å krenke barn blir for ensidig belyst fra elevens og foreldres perspektiv. Det hevdes at det gis for lite rom til å høre den ansattes oppfatning. Lærere kan føle seg rettsløse når saken er meldt til Statsforvalter, fordi verken skoleeier eller skole anses som part i saken. De får ikke innsyn i saken. Når man ikke vet hva skjer og ikke får forklart seg, kommer frustrasjonen.

Derfor må rektor skille mellom elevens rettigheter i henhold til Opplæringsloven og den ansattes rettighet i henhold til Arbeidsmiljøloven. Det er viktig å ivareta både elev og ansatt så raskt som mulig, men det skjer ut fra forskjellig lovverk. Og eleven må ha høyest prioritet.

For ansatte i barnehage og skole er det lurt å anerkjenne at det kan forekomme at voksne utsetter en elev eller et barn for krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Bruk derfor tid på etiske refleksjoner og diskusjoner knyttet til ulike caser som alle kan kjenne seg igjen i. Ikke vær redd for å snakke om de små tingene man gjør uten vond hensikt, men som kan ha sterk negativ virkning på enkelt-barn.

Lærarprofesjonens etiske plattform kan være et nyttig redskap i dette refleksjonsarbeidet.

3.4.1 Systemsvikt 2

Det kan skje at systemet svikter når voksne mobber barn og unge. I dette tilfellet hvor mobbeombudet var involvert, opplevde en elev seg mobbet av en voksen på en skole. Det ble varslet om det som foregikk fra flere hold. Når skolen det varsles på er privat, overlates oppfølgingsansvaret fra Statsforvalter til Utdanningsdirektoratet (Udir). Eleven det gjaldt var ekstra sårbar på grunn av langvarig mobbing fra andre elever på tidligere og nåværende skole.

Til tross for alvorlighetsgraden i elevens opplevelser, tok det flere måneder før Udir gikk inn i saken. Det store spørsmålet man sitter igjen med; hvordan kan Udir la være å handle umiddelbart når en voksen anklages for å mobbe en elev? Dette er en systemsvikt som bør diskuteres og korrigeres.

3.5 «Jeg er en som kan ha det gøy og fint sammen med andre!»

Vennskap gir god selvfølelse. Dette er noen enkle tips som kanskje kan være et springbrett for egne ideer. Og dersom du er leder i barnehagen, legg til rette for en reflekterende kultur.

Det er i barnehagen det grunnleggende antimobbearbeidet foregår. Her får barna sine første erfaringer med både å hevde seg i en gruppe og samtidig ta hensyn til andre. God hjelp i barnehagen vil gi barn som strever sosialt, et mye bedre utgangspunkt for det sosiale livet på skolen, hvor barna i større grad er overlatt til seg selv.

De største barna er kommet så langt i språkutviklingen at de kan forstå og øve på å rette seg etter grunnleggende regler. En god innfallsvinkel er å tydeliggjøre hvordan det å tilpasse seg og følge regler kan få positive konsekvenser: «Jeg ser at du har lyst til å leke med Tanja og Alisha, og hvis du blir med på den leken de holder på med, så får du sikkert være med». Regler må snakkes om på en måte som barnet forstår, og med godheten i behold. «Du får ikke lov til å slå. Det gjør vondt å bli slått. Du får lov til å være sint, men du får ikke lov til å slå. Kom til meg om du trenger hjelp eller trøst, jeg skal hjelpe deg så godt jeg kan». Kombinasjonen av fasthet og godhet bidrar til å gi barnet den tryggheten det trenger for å utvikle sosiale ferdigheter.

Her er noen tips om hvordan vi kan hjelpe barn å finne seg til rette i en ofte krevende sosial virkelighet.

Forsøk å finn ut hva barnet strever med, og hjelp barnet med å trene på ferdigheten det mangler. Hvis det dreier seg om sjenanse, vær sammen med barnet i å ta initiativ overfor et annet barn, og lek sammen med dem til de eventuelt er i gang på egenhånd. Hvis barnet strever med turtaking, hjelp det med å lære kunsten. Spill ludo eller andre enkle spill som gir trening i å vente på tur. Lek rollelek med barnet og vis hvordan man bygger på hverandres ideer. Hjelp små grupper med barn til å leke sammen, slik at de kommer i gang. Snakk om hva som er viktig og hva som er vanskelig i vennskap.

Grip inn når det oppstår konflikter mellom to eller flere barn, og vis hvordan de kan løse konflikten. Vær villig til å gjøre dette igjen og igjen. La to-tre barn som kan tenkes å leke godt sammen, utføre små oppgaver hvor de må samarbeide. F.eks. å lage mat eller hente noe som de må bære sammen.

Snakk med foreldre om barns vennskap utenfor barnehagen, oppfordre eventuelt til å invitere barn med hjem eller bli med hjem til andre. Respekter at enkelte barn liker å holde på en del for seg selv, men husk at alle trenger å kjenne seg som en del av flokken, som en del av et «vi», ved at de aktivt er inkludert i fellesoppgaver og samtaler, f.eks. under måltidene.

De voksne har ansvar for å utvikle en positiv relasjon til alle barna i barnehagen, til å prøve å like alle. En reflekterende kultur kan være til hjelp. Å legge til rette for det er helt klart et lederansvar, fordi det må organiseres og settes av tid. Men alle må være med dersom det skal fungere.

Når vi møter barn som utfordrer oss, er det fort gjort å gjøre en svært vanlig menneskelig feil, nemlig å legge «skylda» på den andre, altså barnet: «Teodor er en vrien unge», «Leah vil jo aldri noen ting», «Kristine er bare så utrolig aggressiv» og så videre. Vi vet jo alle at noen barn er mer krevende enn andre, enkelte barn kan være vanskelig å forstå, noen er spesielt sensitive og redde for mye rart, andre har en atferd som skaper problemer i gruppa. Men hvis vi slår oss til ro med at «han er bare vanskelig», avskriver vi det ansvaret vi har som voksne. Vi avskriver også våre egne bidrag til relasjonen (hvordan kan det ha seg at han er mer sinna sammen med meg enn

sammen med deg?) og dermed også våre egne muligheter for å forbedre den (hva kan jeg gjøre annerledes?).

Barn er avhengig av å bli tatt vare på av voksne som er villige til å gi sensitiv omsorg. Så i stedet for å snakke om vanskelige barn, må vi snakke om vanskelige relasjoner. Vi kan ikke forvente av barn at de skal forandre seg og ta ansvaret for å skape en positiv relasjon til oss. Så i barnehagen ligger ansvaret for å utvikle positive relasjoner fullt og helt hos dere voksne som jobber der.

Når dere klarer å tilby nærhet, forståelse og glede overfor barn dere synes er vanskelige, vil barna høyst sannsynlig svare med å være positive tilbake. Det kan ta tid, og dere kan trenge hjelp, men det skaper trivsel og utvikling og er verdt innsatsen. Den beste måten å sikre dette på er å skape en bevisst og aktiv reflekterende kultur i barnehagen. Det må rett og slett være vanlig, i tillegg til å rose hverandre, å pirke litt borti hverandres måte å være på, med det formål å gi hvert enkelt barn den omsorgen det trenger.

En reflekterende kultur innebærer at pirkingen må foregå med omsorg og varme, slik at den oppleves som gjensidig kollegial støtte og ikke som kritikk. Et par eksempler: «Jeg vet ikke hvordan du opplever det selv, Iris, men jeg har lurt litt på om Mina (3) holder seg litt unna deg, hva føler du selv?». «Jeg synes det er vanskelig med Amir (5), jeg blir så provosert av hvor lett han blir sur. Men jeg ser jo at dere andre takler ham helt annerledes. Har dere noen tanker om hva jeg kunne gjøre for å få et litt lettere forhold til ham?». Målet med en reflekterende kultur er å jobbe med å lage gode relasjoner til barna, spesielt der hvor relasjonen er vanskelig (kilde: Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad, 2016).

3.6 Elevene liker at læreren har kontroll, men de setter pris på litt humor også

Elevene setter pris på at medelever tar på seg klovnerollen av og til og at det er rom for å gjøre det. Det betyr ikke at læreren skal slippe opp på kontrollen.

«Omsorgsfull kontroll» er karakteristisk for den atferdsreguleringen som anbefales praktisert i lærings situasjoner. Idealet er at lærerne skal være «tydelige, grensesettende, korrigerende støttende og varme voksne». Det handler om å skape gode betingelser både for arbeidsro og gjennomføring av undervisningen og for et godt psykososialt miljø preget av trivsel og positiv samhandling elevene imellom og mellom lærer og elever.

Varme og forståelse kombinert med tydelige krav og forventninger kalles på fagspråket den autoritative voksenrollen.

Altså at læreren har tydelig regi på den sosiale samhandlingen i klassen og kombinerer effektiv sanksjonering av regelbrudd med omsorg og varme. Denne kombinasjonen – at lærere «må være strenge, men på en grei måte lissom» - går også igjen i elevers beskrivelser av den gode læreren i flere kvalitative elevstudier.

Uansett hvor intensiv regulert lærings situasjonene er, om det opereres med «nulltoleranse» og et mål om å «ta alt» av regelbrudd, kan det likevel forekomme psykososiale utfordringer.

Observasjoner har vist at det kan være elever som systematisk opptre svært tilbaketrukket, og som stille eller mindre stille melder seg ut av lærings situasjonen. Det kan være elever med lav sosial status, eller som er utenfor vennegrupper, som tar initiativ til kontakt med medelever med høy sosial status/innenfor vennegrupper, og blir møtt med avvisning eller ignorering. Gjerne uttrykt ved manglende respons eller et megetsigende uinteressert, tomt eller nedlatende blick. Og selv i klasser der lærerne praktiserer intensiv regulering, har elever fortalt om systematiske krenkelsers som gjennomføres slik at de går under lærernes radar.

Dette understreker at det også i lærings situasjoner – på samme måte som i friminutt – er grenser for hvor langt man kan komme med atferdsregulering når det gjelder å forebygge krenkelsers og andre former for negativ samhandling.

Et dilemma ved intensive former for atferdsregulering er at de kan begrense former for samhandling som kan virke positivt på det psykososiale miljøet. Lærere som også praktiserer tydelig klasseledelse, men med litt løsere struktur og mindre «tett på» regulering, gir kanskje litt mer rom for både fagrelatert elevmedvirkning og uformell relasjonsbygging gjennom positivt ladet småprat elevene imellom.

Elevene liker at læreren har kontroll, men de etterlyser ofte mer humor i timene. Eksempel på dette kan være kjærkomne avbrekk når noen elever drister seg til å bryte klasseromsregler. Ikke for å sabotere undervisningen eller læreren, men handlinger som er så morsomme at de får alle til å le. Slike situasjoner løser opp stemningen, fordi humor og det å ha det gøy og le sammen innimellom, er så viktig for å skape samhold og en følelse av fellesskap. (kilde: Eriksen og Lyng, 2018).

Denne «oppdragerstilen» fungerer like godt for foreldre som for ansatte i barnehage og skole.

I dag holdes den autoritative voksenrollen fram som et mål å sikte mot. Og om man ikke har lederstilen som medfødt gave, går det absolutt an å lære prinsippene og gjennom det bli mer bevisst. Et kjennetegn på autoritative voksne er at de bygger gode, varme relasjoner som de hele tiden pleier og holder ved like. Samtidig stiller de krav.

Barn som vokser opp med autoritative foreldre, er mer selvstendige og har bedre selvtillit. De møter verden på en positiv måte og er mer motiverte i det de driver på med, enten det gjelder skole eller fritidsaktiviteter. Dersom hjem og skole kan trekke i samme, autoritative retning, er det mye som tyder på at barn og unge får sterk og positiv påvirkning på viktige livsområder.

Gjennom kombinasjonen å bygge gode relasjoner og stille krav ligger selve suksessoppskriften for den autoritative lederstilen. Grenser skal settes med respekt og de skal begrunnes. Krav skal stilles ut fra hvor modent barnet er. Barnet skal ha medvirkning. Det er noen av de viktige prinsippene for teorien.

Nyere forskning viser at barn får bedre betingelser for læring når pedagogen er autoritativ. Mer alvorlig er det forskningen forteller om sammenhengen mellom mobbesaker i skole og barnehage, og voksenroller. Mange mobbesaker viser et tydelig fravær av autoritative voksne. Forskning viser også at ettergivende voksne kan gjøre at mobbesaker drar ut i tid.

I arbeid med barnegrupper eller skoleklasser som er veldig utfordrende, kan kravene som stilles til gruppa, måtte økes. Da er det fort å havne i den autoritære rollen som voksen. I de tilfellene hvor vi som voksne ser oss nødt til å øke kravene, er det viktig å gå tilsvarende opp på varme og relasjonsbygging.

Det handler om å komme i posisjon. Vi tåler mer fra dem vi kjenner og stoler på. Kravene og forventningene tas imot annerledes når de springer ut fra varme relasjoner. For at det skal være god balanse mellom varmen og kontrollen, trengs påfyll av det som bygger den gode, varme relasjonen. Påfyll får vi gjennom «banking time». Det handler om hvordan man kan utvikle og styrke relasjoner. Man må jobbe med relasjonskvaliteten ved å gjøre noe hyggelig sammen, dele en opplevelse, styrke båndene.

Er tiden en utfordring, snu litt på det. Det gjelder som ansatt i skole eller barnehage, eller som forelder. Se på de anledningene og mulighetene som finnes i de ulike møtepunktene du har med barnet, eleven eller klassen. Vær bevisst på at hvert av disse små øyeblikkene kan ha verdifulle muligheter for å bygge videre på en positiv relasjon.

I autoritative miljøer er det ikke bare sånn at negative handlinger og utfordrende atferd reduseres. De forebygges også. Samtidig styrkes den sosiale kompetansen i gruppen. De to kreftene virker veldig godt sammen over tid og kan ha stor positiv påvirkning på grupper i barnehage og skole. (Kilde: Pål Roland, forsker og dosent ved Læringsmiljøsentret på Universitetet i Stavanger, 2021).

4 Systemarbeid

Mobbeombudet deltar i ulike prosjekter satt i gang av andre aktører som jobber for at barn og unge, og har selv satt i gang prosjekter sammen med andre.

4.1 Partnerskap for inkluderende fellesskap uten mobbing og rasisme i Trøndelag

Det er mange aktører som har et ansvar for at barn og unge skal ha gode oppvekstforhold og oppleve tiden i barnehage, skole, arbeidsliv og fritiden uten mobbing eller trakassering. Mobbeombudet har blant annet i oppgave å påse at vi med ny kunnskap, og med enda flere tiltak på systemnivå, oppnår resultater.

Derfor inviterer mobbeombudet, sammen med elev- og lærlingombudene, aktuelle partnere til et samarbeid. Hensikten er å identifisere respektive ansvar og roller, med sikte på å igangsette et Trøndelagssamarbeid, der formålet er en gjennomgående mobbe- og trakasseringsforebyggende innsats fra barnehagenivå til og med universitets- og høgskolenivå. Det vil bli vurdert en mulig intensjonsavtale, og drøftes muligheter for å nedfelle strategier og handlinger i et felles ansvarsdokument.

Gjennom dette partnerskapet ønsker vi å involvere hele lokalsamfunnet i kampen mot utenforskap, mobbing og rasisme. Samarbeidet skal gi seg utslag i flere forebyggende tiltak. Vi ønsker å utforme vedtekter som sier konkret hvordan man som voksenpersoner skal forholde seg til barn og unge for å skape gode trygge oppvekstmiljø. I tillegg vil vi skape en arena der man møtes og diskuterer status for tiltak, endring og i fellesskap kan se på nye satsningsområder.

Dette er aktuelle partnere i Trøndelagssamarbeidet: Ungdommens fylkesutvalg, Unge funksjonshemmede, Falstadsenteret/Dembra Midt-Norge, KS, PBL, Idrettsforbundet, Trøndelag fylkeskommune (avdeling Utdanning, avd. Kultur og folkehelse, Samisk råd), NTNU (ILU), Nord Universitet, DMMH, Fagforbundet, Utdanningsforbundet, Fellesorganisasjonen (FO), Delta, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), Norges Handikapforbund, Kulturskolerådet, Statsforvalteren, Elevorganisasjonen (EO), Læringerådet, Røde Kors, Redd Barna og Norsk Folkehjelp.

4.1.1 Hva skal et partnerskap være?

Partene forplikter seg til et forebyggende arbeid rettet mot å skape inkluderende barne- og ungdomsmiljø uten mobbing og rasisme i Trøndelag. De tiltak hver enkelt part utarbeider eller nedfeller i Partnerskap for inkluderende fellesskap uten mobbing og rasisme, skal gjennomføres i innsatsperioden 2022-2024.

Trøndelag skal være et trygt og godt fylke for barn og unge å vokse opp i. Barneloven, Opplæringsloven, Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen, Barnehageloven, rasismeparagrafen (paragraf 185 i Straffeloven), Likestillings- og diskrimineringsloven, FNs menneskerettighetserklæring og FNs barnekonvensjon legges til grunn for dette.

Barnehager, skoler, lærebedrifter, høyere utdanning og frivillige organisasjoner skal sammen arbeide for at utestenging, mobbing, rasisme og andre former for krenkelser ikke finner sted.

4.2 Overganger

Overganger mellom barnehage og skole, og mellom ulike skoler og skoleslag, er viktige og utfordrende perioder for barn og ungdom med særskilte behov. Elev- og lærlingombudet og mobbeombudet har derfor startet prosjektet «Overganger». Vi ønsker å undersøke praksis i dag i utvalgte kommuner i Trøndelag, lete etter suksessfaktorer, og skape relevante arenaer for å lære av hverandre. I dette arbeidet vil det være nødvendig å samarbeide både med ledere/ansatte på enhetsnivå og på barnehage-/skoleeiernivå.

Overordnet mål med prosjektet er å bidra til best mulig overgang for sårbare barn og elever. Det skal vi oppnå gjennom å se på muligheter for systemendringer knyttet til overganger mellom barnehage – skole, skole – skoleslag, og videregående skole – lærebedrift.

Aktuelle spørsmål å drøfte for å tilegne seg relevant kompetanse om overganger i Trøndelag:

Hvordan arbeides det i praksis med overganger for barn/elever som har vært utsatt for utestenging, krenkelsers og mobbing, eller selv hatt en krevende adferd i barnehagen/skolen? Og hvordan fungerer samarbeidet mellom enheter på ulike nivå, og mellom de involverte fagpersonene, ved viktige overganger? For eksempel:

- Samarbeidet med kommunale støttetjenester, helse osv.
- Taushetsplikt kan hindre vesentlig informasjonsdeling, spesielt mellom nivåene (kommune/fylkeskommune). Hvordan oppleves dette i praksis?
- Hvordan skal vi klare å sikre en best mulig overgang mellom barnehage og skole mellom skoleslagene? Bør dette arbeidet inkludere barnehage- og skoleeiere, andre støttesystemer, politi osv.?

4.3 Frivillige som ekstra voksne i skolen – «Jeg er her for deg»

Mobbeombudet deltar i prosjektet «Jeg er her for deg», startet av Nardo og omegn frivillighetsentral. Intensjonen med prosjektet er å skolere frivillige som etterpå kan gjøre en innsats som en ekstra voksen ved skoler i Trondheim. Ønsket er å utvikle en ordning med friminutt-inspektører som skal bidra til en tryggere skolehverdag for elever i barneskolen. Prosjektstart er noe forsinket pga. pandemien, men 16. september 21 startet første workshop. Så langt er skolene Utleira og Steindal med, de frivillige og Trondheim kommune, samt frivillighetsentralen og mobbeombudet.

Hovedmålet med tilbudet er å bekjempe mobbing og utenforskap. Barn skal oppleve skolehverdagen som trygg. Det er ikke alle skoler i dag som lykkes i å sikre barna dette. Manglende ressurser i skolen kan være en årsak. Gjennom å sette inn flere trygge voksne i skolegården vil de kunne oppdage uønskede situasjoner som ellers ville gått under radaren.

I tillegg kan de frivillige hjelpe de barna som sliter med å komme inn i leken og veilede til en bedre atferd og kommunikasjon mellom elevene. Barn som ellers gruer seg til friminuttene på grunn av ensomhet/utfrysing/mobbing kan føle seg trygge fordi de blir passet på.

Etter hvert kan tilbudet utvides til å ha frivillige med som ekstra ressurs i timene. En «bestemor» som sitter bakerst i klasserommet og strikker, kan virke beroligende på elevene. Den frivillige vil også ha

en unik mulighet til å observere og hindre/stoppe uønsket oppførsel rettet mot enkeltelever i klassen.

De frivillige skal være kompetente. For å bli med må de levere politiattest og gjennomføre et intervju med frivillighetssentralen. De frivillige må gjennomføre et kurs (workshop), utviklet av samarbeidspartnerne i prosjektet. Og de får utdelt en håndbok med instruksjoner ved oppstart.

4.4 Et tilbud for elever med utfordringer og deres foresatte

I midten av juni 2021 deltok mobbeombudet på Samfunnsmiddag arrangert av ONOFF kultur. Samfunnsmiddagens tema handlet om rus, psykisk helse, mobbing og personer som står nært – pårørende og omsorgspersoner. Arrangementet ble gjennomført en fin kveld med en ramme av god mat og fine samtaler. Desserten fikk vi servert rundt blåpanna.

Stedet for arrangementet var Østre Tømmerdal gård, som nå drives av foreningen Power. De har siden overtakelsen av gården fra Trondheim kommune i 2016 jobbet for å gjøre en falleferdig gård til et varig, langsiktig og trygt tilbud innen rus og psykisk helse. Gården er et sted godt egnet for å samle mennesker med ulike livsutfordringer. Hovedarbeidsområdene er aktivitet gjennom arbeid på gården, friluftsliv, samtalegrupper, sosial styrking, bygge og styrke relasjoner til pårørende, og bygge nettverk.

Kan et slikt tilbud hjelpe de barna og ungdommene, og deres foreldre, som mobbeombudet møter i sitt arbeid? Dette er mobbeombudets tanker om bruk av Østre Tømmerdal gård.

Mobbeombudet ser flere muligheter for å bruke gården og naturen i Tømmerdalen. Det kan være som ettervern-tilbud for barn og unge som har vært utsatt for mobbing, trygge samtaler når barnet skal få fortelle om sin egen opplevelse slik at skolen kan sette inn treffsikre tiltak, samlinger for å bygge bedre relasjoner mellom elever der mobbing og utestenging foregår, og samlinger for foreldre som har felles opplevelser med egne barn som ikke har det bra på skolen. Her vil de møte mennesker som vil dem vel og som har egne erfaringer og faglig kompetanse å tilby.

I arbeidet som mobbeombud møter jeg mange barn og unge som har levd med utestenging og mobbing over lang tid. De er sterkt preget av det de har opplevd, og det er ikke uvanlig at de har utviklet PTSD (Posttraumatisk stresslidelse). Dette må de leve med uavhengig av om de etter hvert får det bedre på skolen eller ikke. Vi har ettervern-tilbud for mange grupper som opplever ulike krenkelser, men mangler tilbud for alle de som har vært utsatt for mobbing, og som derfor har store psykiske vansker. Jeg mener en slik gård, med den filosofien man har her om å skape tilhørighet, samhold og mestring gjennom aktiviteter i naturen og samtaler rundt leirbålet, utvilsomt kan utvikles til et godt ettervern-tilbud for dem.

Jeg har selv god erfaring med å bruke naturen som arena for samtaler med barna, når det er viktig å skape en tillitsfull og trygg atmosfære. Og jeg tar gjerne med egen hund. På tur sammen med hunden er det lettere å prate sammen, selv om dette er barn som i utgangspunktet kan ha liten tillit til

voksne «hjelpere». De har fortalt sin historie alt for mange ganger uten at det har hjulpet. Ved å ta med barn og unge til denne gården, tror jeg det vil være mulig å skape opplevelser og en ramme for slike vanskelige samtaler, som kan bidra til å gjenoppbygge barnets tillit til de voksne.

Det er sjelden slik at mobbing handler om ett offer og en mobber. Rollene kan veksle i utrygge miljø, og vanligvis er flere involvert. Jeg har flere ganger tenkt at disse elevene, som egentlig bare ønsker tilhørighet og anerkjennelse i en gruppe de ønsker være en del av, men som ikke mestrer samspillet helt, burde ha en slik arena utenom skolen. Gjennom naturopplevelser, med innlagte utfordringer som krever mot og et godt samarbeid, og felles samtaler for å sette ord på vanskelige opplevelser, kan dette bli et tilbud som gjenoppretter og styrker samholdet i en slik vennegjeng.

Foreldre til barn og unge utsatt for mobbing bruker i mange tilfeller store deler av hverdagen til å støtte og være der for dem. De skal møte ansatte på skolen, og kanskje PPT, BUP, mobbeombud, barnevern og andre involverte. Det hender også at de voksne selv utvikler psykiske problemer. For noen er dette så krevende og en så stor påkjenning å stå i at de slutter i jobb.

Det finnes nok enkelte grupper på sosiale medier der de kan møte andre foreldre i samme situasjon. Jeg tror ikke det er en fullgod erstatning for direkte møter der de kan dele sine erfaringer, gi gode råd til hverandre, og oppleve mestring sammen i nye omgivelser.

Et slikt tilbud mener jeg er mulig å få til på gården. Dette tilbudet finnes allerede for pårørende til rusmisbrukere, og kan derfor uten alt for mye arbeid tilpasses pårørende til barn og unge som mobbes. Dette er et prosjekt mobbeombudet ønsker å realisere i forhåpentligvis nær framtid.

4.5 Kampanje for å gjøre mobbeombudet kjent

I samarbeid med fylkeskommunens kommunikasjonsavdeling gjennomførte mobbeombudet en kampanje vinteren 2021. Målet med kampanjen var å sørge for at flere får kunnskap om mobbeombudet – mandat og tilbud. Det er fortsatt slik at i enkelte kommuner i Trøndelag har verken barn, foresatte eller ansatte kontaktet mobbeombudet. Derfor ble denne kampanjen rettet ekstra grundig mot disse kommunene. I tillegg ble det lagt ekstra vekt på å nå ut direkte til barn og ungdom i de sosiale medier de bruker.

Etter en anbudsrunde og møter med aktuelle eksterne byrå/selskap, for å presentere vårt behov, falt valget på Spætt film AS som vi mente hadde det beste forslaget til løsning. Det ble laget en kort film skreddersydd for publisering på Facebook og en utgave av filmen tilpasset Snapchat.

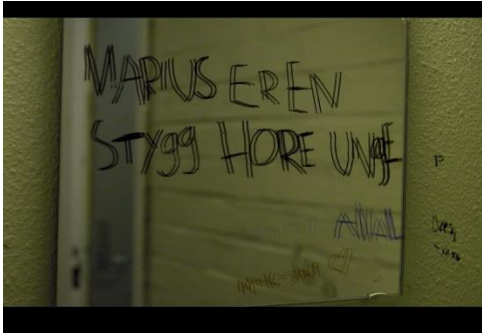

Vi valgte en bevisst følgetekst ved publisering 7. februar 2021:

«Denne er til dere som går alene. Denne er til dere som gruer dere til en ny skoledag. Denne er til dere som lurer på om noe er galt med noen dere bryr dere om. Noen kan hjelpe».

Innlegget **nådde 177 000** personer, det ble delt 176 ganger og fikk 114 kommentarer.

Gjennom dialog i kommentarfeltet, fikk mobbeombudet anledning til å starte ulike hjelpetiltak for flere. Dette var personer som enten hadde det vanskelig selv, eller de trengte råd og hjelp for barna sine. Det kom også en markant økning i henvendelser til mobbeombudet fra foreldre i månedene

etter lansering. Enkelte av henvendelsene kom fra kommuner ombudet ikke har hørt noe fra tidligere. Flere av de som tok kontakt fortalte at de ble klar over ombudet gjennom at de hadde sett filmen.

Det kom ikke henvendelser/spørsmål fra barn og unge, til tross for at det ble lansert en egen Snapchat-utgave av filmen. På denne Snapchat fikk filmen **303 503 visninger**.

Uansett er dette tall som viser at kampanjen var vellykket.

Det er flere som nå kjenner til ordningen med mobbeombud – spesielt blant de yngre som bruker snap.

Filmene, som ble laget av Spætt film AS Trondheim - <https://spaett.no/> - kan sees her: <https://vimeo.com/508032053/ae02822ee1>

Filmene brukes også når mobbeombudet holder foredrag/innlegg.

5 Oppsummeringer og statistikk

I denne delen presenteres oppsummeringer og tall fra mobbeombudets arbeid på individnivå fra 1. august 2020 til 31. juli 2021.

5.1 Individsaker meldt av elever, foresatte og andre

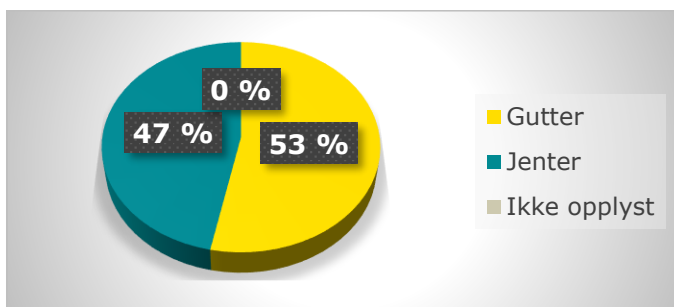
I perioden 1.8.2020 til 31.7.2021 har mobbeombudet tatt imot 95 nye individsaker, meldt fra barn og deres foresatte, besteforeldre, lærere og skoleledere, og andre slektninger og fagfolk som arbeider med barn og unge. I tillegg har mobbeombudet fulgt opp flere av individsakene meldt i forrige periode. 62 av sakene er meldt av hovedsakelig barn/foresatte/slektninger, mens 33 av sakene er henvendelser fra rektorer, styreledere, ledere og ansatte i kommune, skole og barnehage, samt andre fagfolk.

Mange av sakene involverer elever som står i en konkret sak, men omfanget av veiledningen har variert. Enkelte har kun hatt behov for veiledning i hvordan de varsler skolen for første gang når de ønsker at saken skal behandles som en §9 A-sak. Da har dette gjerne vært en mer uformell skolemiljøsak i lengre tid. Andre ønsker informasjon om rettigheter og informasjon om Statsforvalterens håndhevsingsordning, og hvordan de går fram når en sak skal meldes til Statsforvalteren. Det er fortsatt få individsaker knyttet til barn i barnehagen.

Flere saker mobbeombudet jobber med er mer omfattende og tidkrevende. Det er komplekse saker som involverer elever med ulike utfordringer og sammensatte problemer, hvor mangel på et trygt og godt skolemiljø er en viktig del av problematikken. Konsekvensen er ofte høyt skolefravær. Manglende faglig og ressursmessig kapasitet i skolene til å gi elever med skolevegring relevant hjelp, gjør at mange barn og unge mister store deler av skolegangen over flere år. Ressurser er dessverre mangelfull hos ulike hjelpeinstanser som f.eks. PPT. Derfor er det lang ventetid på sakkyndig vurdering, og ansatte i skolen, foreldre, og barna det gjelder, blir gående alt for lenge uten støtte og nødvendige tiltak.

Mobbeombudets hovedansvar er barnehage og grunnskole. Men mobbeombudet har også ansvar for videregående opplæring (VGO) i samarbeid med elev- og lærlingombudet. Noen saker i VGO er meldt til mobbeombudet først, som deretter har involvert elev- og lærlingombudet i saken.

Figur 1: Kjønnfordeling i individsaker meldt av barn og deres foresatte.

5.2 Saker meldt av barnehager, skoler, kommuner og andre

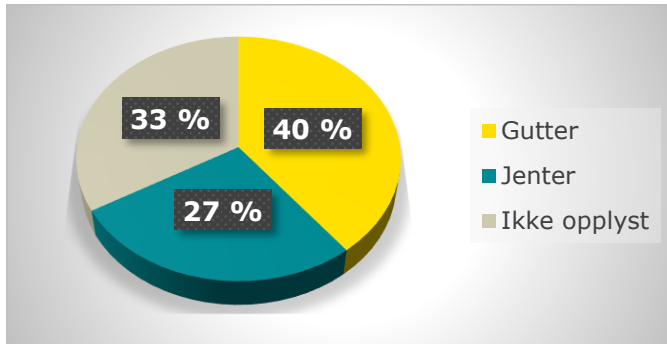
I perioden 1.8.2020 til 31.7.2021 har mobbeombudet tatt imot 33 nye henvendelser/saker, hvor rektorer/styrere/ledere/ansatte, kommuner og andre (f.eks. ansatte i PPT, skolens/kommunens rådgivertjeneste, leger eller annet helsepersonell, politi osv.), ønsket råd og veiledning.

Mobbeombudet har i tillegg fulgt opp mange av de sakene som kom inn i forrige periode. Dette har vært saker som gjelder enkeltbarn, men også grupper, klasser/skoler der miljøet ikke var trygt og godt. Og saker der elever som er involvert går på ulike skoler, og der hendelsene har foregått utenom skoletid og utenfor skoleområdene, eller på sosiale medier.

De som har tatt kontakt har gjerne hatt behov for å drøfte problemstillinger i pågående saker, eller ønsket mer omfattende veiledning og kompetanseutvikling for ansatte på enhet/kommune og/eller foresatte. Enkelte av henvendelsene har også resultert i flere møter, skolebesøk og foredrag for alle ansatte, og foredrag for foreldre på kveldsmøter (se avsnitt 3.4 og vedlegg 2).

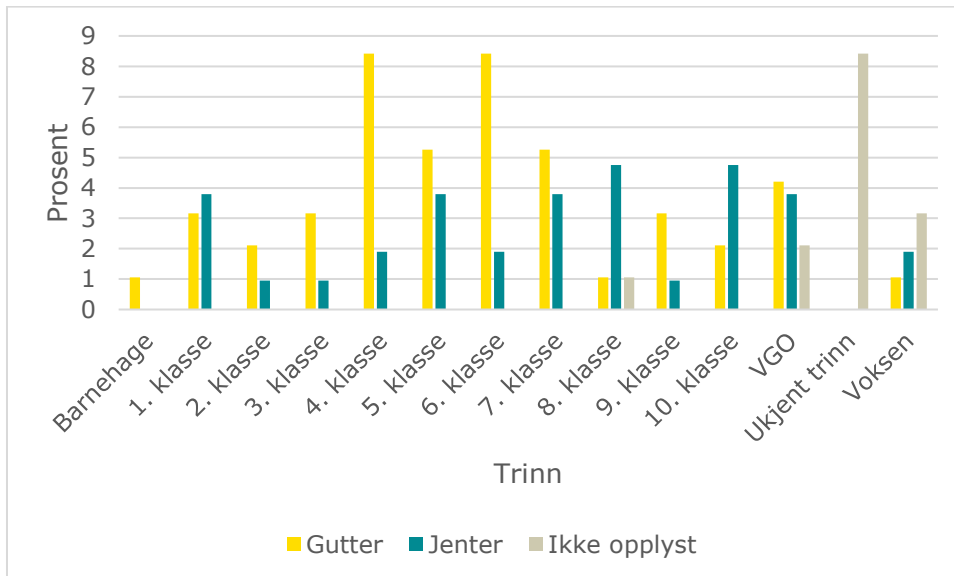
Figur 2: Fordeling av saker meldt fra rektorer/styrere/ledere, kommuner og andre

5.3 Samtlige saker meldt inn til mobbeombudet

Det er kommet inn 95 nye henvendelser/saker totalt i perioden 1.8.2020 til 31.7.2021. Slik er alders- og kjønnsfordeling.

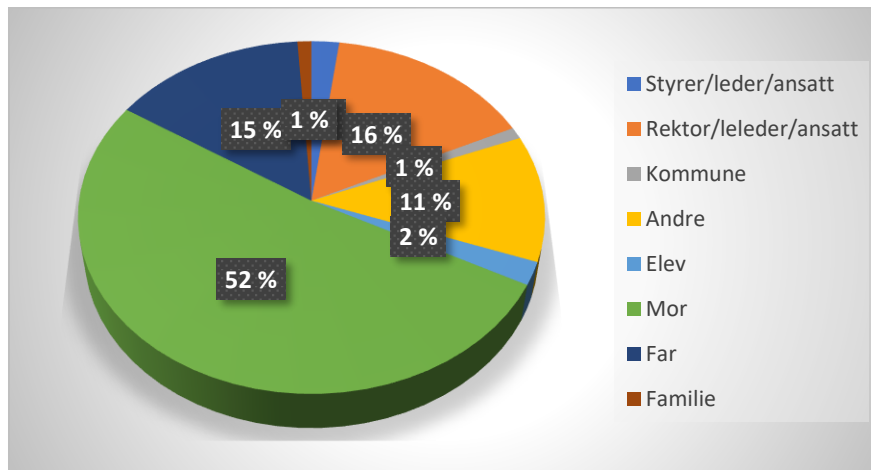
Figur 3: Alder- og kjønnsfordeling i individsaker

Det er nokså tydelig at de fleste henvendelsene som gjelder gutter dreier seg om elever på 4., 5., 6. og 7. trinn. Mens jentene mobbeombudet forsøker å hjelpe er mer jevnt fordelt fra 1. til 10. trinn. I forhold til guttene dominerer jentene på ungdomstrinnet. En endring fra forrige skoleår, er at det er nokså mange som trenger hjelp til å få oppfylt retten til et trygt og godt skolemiljø allerede i 1. klasse.

Figur 4: Total-oversikt over hvem som har meldt sak

De fleste sakene som mobbeombudet blir involvert i er komplekse. Som regel handler det om barn og unge med ulike utfordringer sosialt, og utfordringer i det skolemiljøet de er en del av.

I mange tilfeller er mange ulike hjelpeinstanser involvert – PPT, barnevern, BUP, fastlege, skolens helsesykepleier, skoleteam der det finnes, Statsforvalter, politi. Når mange hjelpere er involvert kan samarbeidet dem imellom og imellom barn/foreldre og alle hjelpere bli krevende. Dersom man ikke klarer å samordne tiltak, og ikke minst, bli enig om hva som er barnets beste, oppstår unødvendig friksjon og støy imellom aktører.

5.3.1 Hvilke kommuner sakene kommer fra – 1.8.2020 til 31.7.2021

Det er naturlig at Trondheim har flest saker, ut fra størrelse og antall skoler og barnehager. Hvilke kommuner henvendelsene kommer fra, kan ha sammenheng med hvor kjent mobbeombud-tilbudet er i de ulike kommunene. Noen barnehage- og skoleansvarlige i kommunene og enhetsledere er flinke til å tipse foresatte om at de kan søke råd og hjelp fra mobbeombudet. Og andre ganger kan det være at én sak i kommunen fører til flere saker, enten innenfor samme sak som ble meldt først, eller helt nye saker.

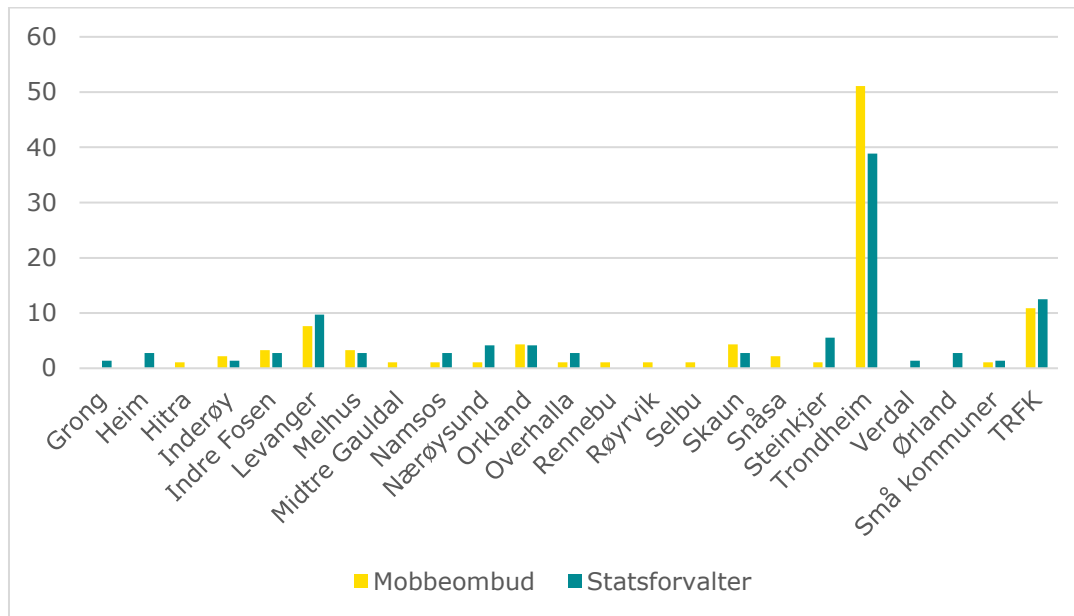
I tillegg har nok mobbeombudets foredragsvirksomhet betydning, og omtaler, intervjuer og innlegg i lokale medier. For å nå ut til flest mulig og gjøre mobbeombudet kjent, er det gjennomført en kampanje med hjelp fra fylkeskommunens kommunikasjonsavdeling og Spætt film.

Henvendelser til mobbeombudet kan komme fra foresatte som først har kontaktet Statsforvalter, og som er anbefalt av saksbehandler om å kontakte ombudet. I tillegg kan det være slik at både Statsforvalter og mobbeombudet er involvert i samme sak.

Slik er den prosentvise oversikten over saker hos Statsforvalter og mobbeombud i Trøndelag i den samme perioden (Statsforvalter totalt 72 saker og mobbeombudet totalt 92 saker – bare saker fra eget fylke med kjent kommune). TRFK er forkortelse for elever i videregående skole. De aller minste kommunene er plassert under «Små kommuner».

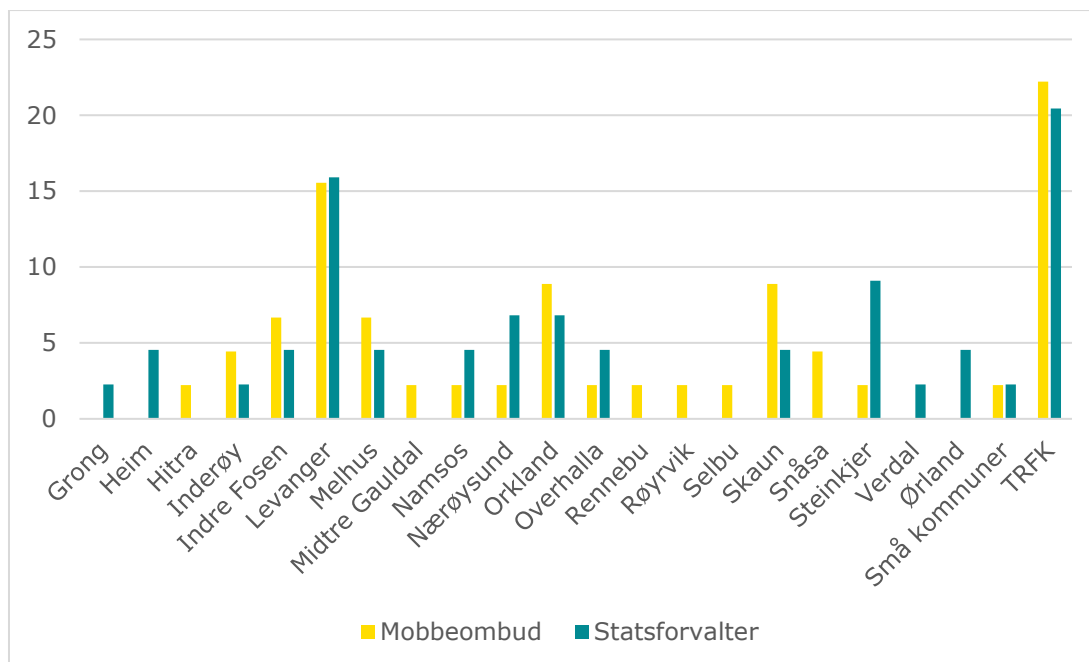
En interessant refleksjon er om det kan bli færre 9A-saker som meldes til Statsforvalter, dersom mobbeombudet kobles på relativt tidlig?

Figur 5: Kommuneoversikt, saker til Statsforvalter og mobbeombud

De samme oversikten som over, uten Trondheim kommune (Statsforvalter totalt 44 saker og mobbeombudet totalt 45 saker).

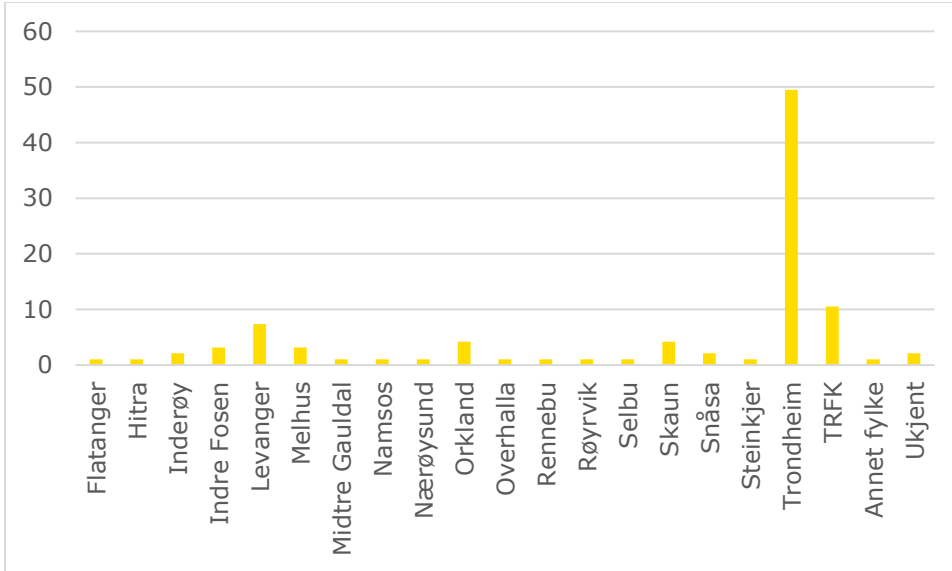
Figur 6: Kommuneoversikt, saker til Statsforvalter og mobbeombud - uten Trondheim

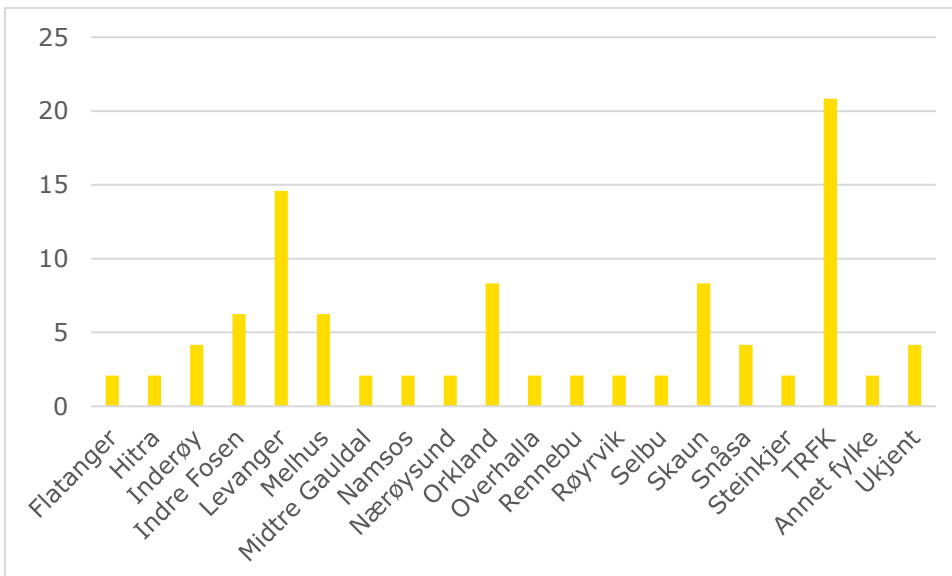

Slik er kommuneoversikten over mobbeombudets 95 saker, prosentvis fordeling – inkludert og uten Trondheim kommune. (Malvik kommune har eget mobbeombud).

Figur 7: Oversikt prosentvis over hvilke kommuner sakene til mobbeombudet kommer fra i perioden 1.8.2020 til 31.7.2021

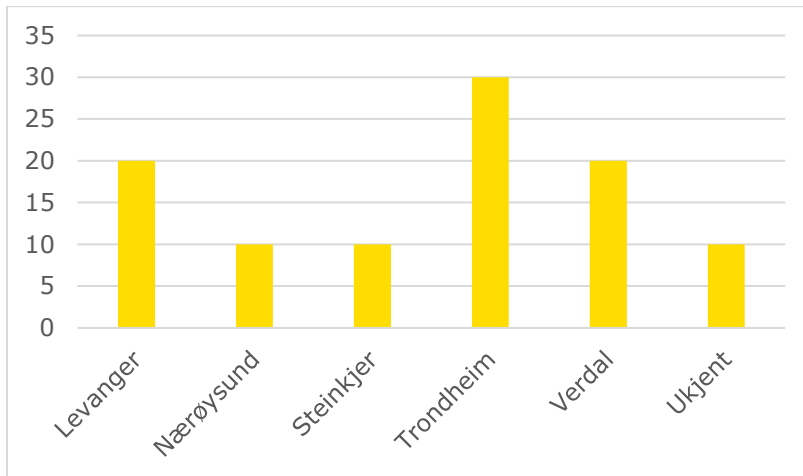

Figur 8: Kommuneoversikt – mobbeombudet - prosentvis **uten** Trondheim

10 av sakene hører hjemme i videregående skole, og disse fordeler seg slik prosentvis i en egen kommuneoversikt.

Figur 9: Kommuneoversikt, saker til mobbeombud fra videregående skole

Det er ikke sannsynlig at det er en sammenheng mellom antall saker meldt til mobbeombudet i den enkelte kommune og hvor godt det arbeides med barnehage- og skolemiljøet i kommunen. Det kan være mer sannsynlig at kjennskapet til at det finnes et ombud i Trøndelag, spiller en vesentlig rolle. Samtidig er det viktig å presisere at det ikke finnes kunnskap som kan si sikkert hva som er årsaken.

Disse kommunene har ikke **nye** saker hos mobbeombudet i siste periode: Frosta, Frøya, Grong, Heim, Holtålen, Høylandet, Leka, Lierne, Malvik, Meråker, Namskogan, Oppdal, Osen, Rindal, Røros, Stjørdal, Tydal, Verdal, Ørland og Åfjord.

5.3.2 Elevundersøkelsen – nasjonale og regionale tendenser

Sammenlignet med Elevundersøkelsen 2020, er det verdt å merke seg at i kommunene Frøya, Oppdal, Stjørdal, Ørland og Oppdal er det en nokså stor andel elever på 7. trinn som svarer at de *har blitt mobbet av andre elever de siste månedene*, samtidig som disse kommunene har ingen saker hos mobbeombudet.

Det er også relevant å stille spørsmålet om foreldre og elever er for dårlig informert om sine rettigheter og skolens plikter i de kommunene mobbeombudet ikke er involvert, men som har mange elever som svarer at de blir mobbet. Kan dette settes i sammenheng med forskning som viser at en stor andel barn og unge ikke forteller til voksne at de blir mobbet? Det er lettere å skrive det i en anonym undersøkelse.

En annen årsak *kan* også være elevenes oppfatning av hva mobbing er, og at dette påvirker hva de svarer i en slik undersøkelse. En slik faktor påvirkes av hvilken kultur det er for å drøfte et slikt tema, både hjemme og på skolen. Dette *kan* være en årsak til at en uforholdsmessig stor andel elever på 10. trinn i Grong svarer at de *har blitt mobbet av andre elever de siste månedene*.

Slik er statistikken for landet som helhet og for Trøndelag på de trinnene som er offentlig tilgjengelig.

Mobbing på skolen hele landet, alle eierformer og begge kjønn:

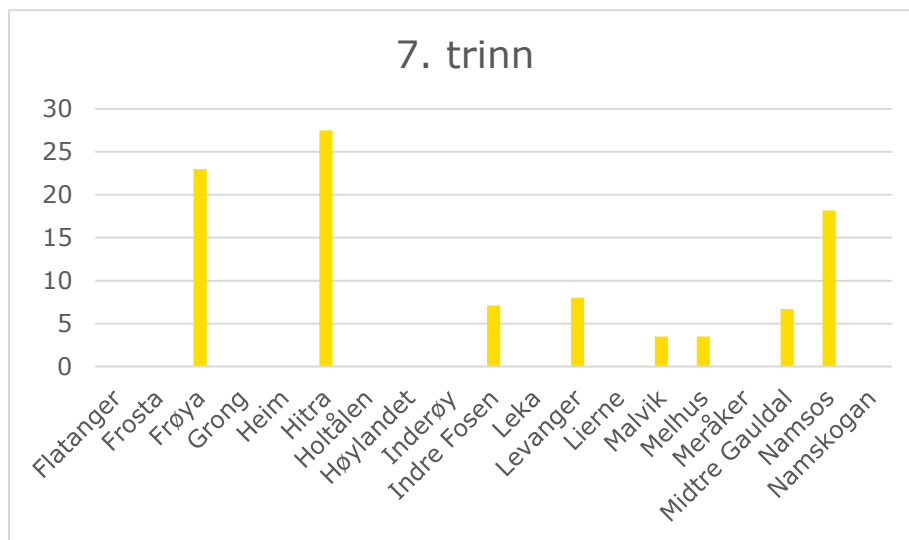
7. trinn: 7,5 prosent. 10. trinn: 5,5 prosent.

Mobbing på skolen Trøndelag, alle eierformer og begge kjønn:

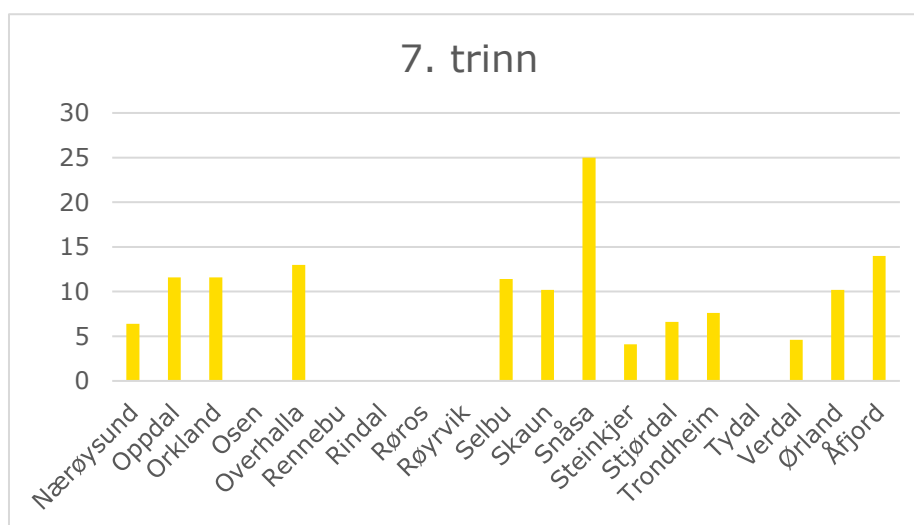
7. trinn: 8 prosent. 10. trinn: 6,6 prosent.

Mobbing på skolen alle kommuner i Trøndelag, alle eierformer og begge kjønn, 7. trinn:

Figur 10: Elevundersøkelsen alle kommuner Trøndelag (andel i prosent av antall elever på trinnet i kommunen)

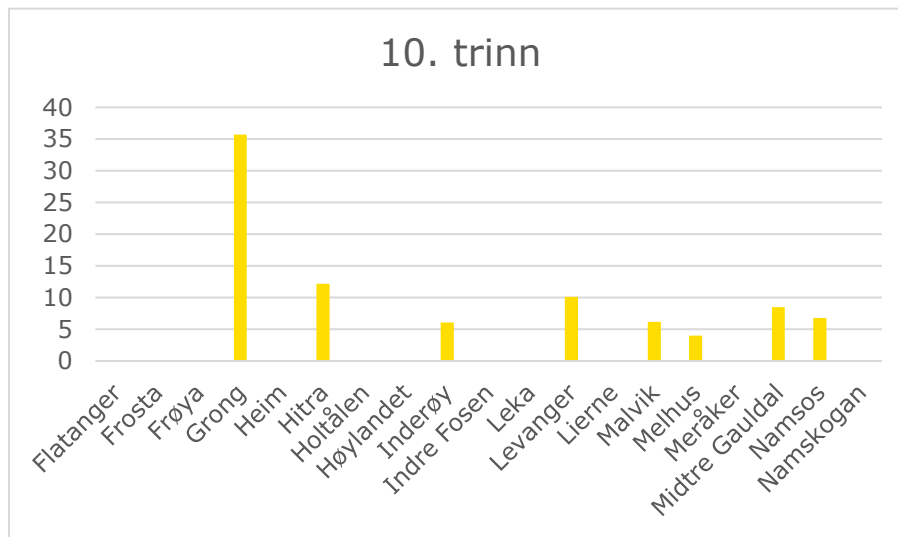
Figur 11: Elevundersøkelsen alle kommuner Trøndelag (andel i prosent av antall elever på trinnet i kommunen)

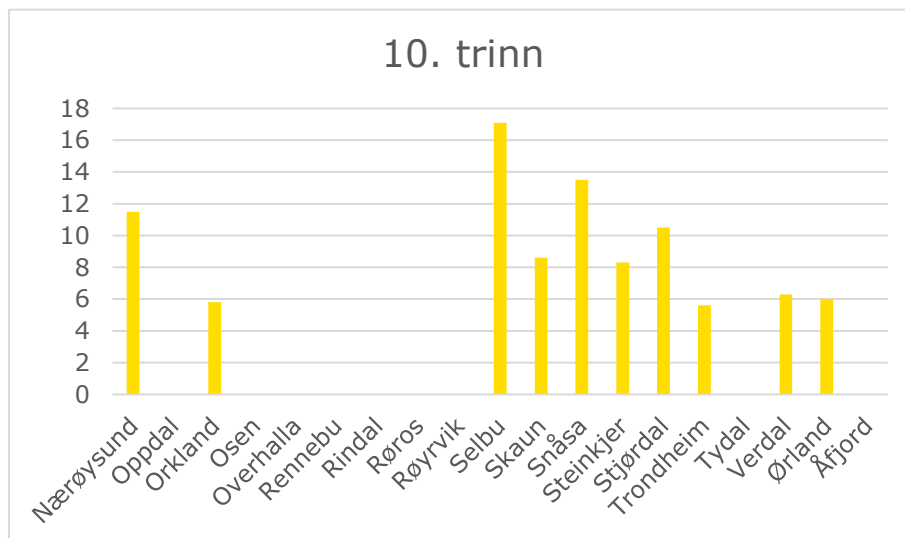
* Tall som er unntatt offentlighet/skjermet. Gjelder Flatanger, Frosta, Grong, Heim, Høylandet, Inderøy, Leka, Lierne, Meråker, Namskogan, Rennebu, Rindal, Røros, Røyrvik og Tydal.

Mobbing på skolen alle kommuner i Trøndelag, alle eierformer og begge kjønn, 10. trinn:

Figur 12: Elevundersøkelsen alle kommuner Trøndelag (andel i prosent av antall elever på trinnet i kommunen)

Figur 13: Elevundersøkelsen alle kommuner Trøndelag (andel i prosent av antall elever på trinnet i kommunen)

* Tall som er unntatt offentlighet/skjermet. Gjelder Flatanger, Frosta, Frøya, Heim, Indre Fosen, Leka, Lierne, Meråker, Namskogan, Oppdal, Overhalla, Rennebu, Rindal, Røros, Røyrvik, Tydal og Åfjord.

Nasjonale tendenser i den siste Elevundersøkelsen:

5,8 prosent av elevene blir mobbet to til tre ganger i måneden eller oftere, viser Elevundersøkelsen høsten 2020. Andelen elever som blir mobbet av medelever er stabil, mens andelen som blir mobbet av lærere synker. Samtidig øker andelen elever som mobbes digitalt. Og denne økningen er størst blant de yngste elevene.

Hovedfunnene i undersökelsen

- 5,8 prosent av elevene blir i en eller annen kombinasjon mobbet av elever på skolen, voksne på skolen eller digitalt av elever på skolen*. Det kan være vanskelig å forholde seg til et slik prosenttall, men dersom vi fordeler det på alle elevene i norsk skole, betyr det at gjennomsnittlig 1 til 2 elever i hver klasse utsettes for mobbing
- 4,5 prosent blir mobbet av elever på skolen
- 2,2 prosent blir mobbet digitalt
- 1,2 prosent blir mobbet av voksne på skolen

*Samletallet for mobbing på skolen er regnet ut på bakgrunn av elever som har oppgitt at de blir mobbet på minst en av følgende måter: mobbet av elever på skolen, mobbet av voksne på skolen, mobbet digitalt av elever på skolen. Det betyr at en elev bare telles én gang i samletallet for mobbing. Digital mobbing utenfor skolen er ikke inkludert i samletallet.

Mobbet på skolen

- 5,8 prosent av elevene blir i en eller annen kombinasjon mobbet av elever på skolen, voksne på skolen eller digitalt av elever på skolen.
- Det er en reduksjon på 0,2 prosentpoeng fra 2019.
- 5,8 prosent tilsvarer 26 652 av elevene som svarte på Elevundersökelsen høsten 2020.

Mobbet av elever på skolen

- 4,5 prosent av elevene svarer at de blir mobbet av medelever to til tre ganger i måneden eller oftere. Denne andelen var 4,6 prosent i 2019 og har vært relativt stabil siden 2016.
- Av disse svarer 70,2 prosent at de ble kalt stygge ting og ertet på en sårende måte. 41,3 prosent ble holdt utenfor og baksnakket, mens 25,1 prosent opplevde fysisk mobbing.
- Det er flest elever som blir mobbet av elever i gruppa eller klassen, og dernest av andre elever på skolen. Mesteparten av mobbingen foregår i skolegården, i klasserommet og i korridoren.
- 34,8 prosent svarer at ingen voksne på skolen visste om mobbingen. 14,4 prosent svarer at skolen visste om mobbingen, men ikke gjorde noe. I 2019 var disse tallene henholdsvis 36,1 og 16,1 prosent.
- Mobbingen avtar stort sett med alderen.
- Det er små kjønnsforskjeller i andelen elever som rapporterer om mobbing, men en endring fra tidligere år er at flere jenter enn gutter rapporterer om mobbing på 6. til 9. trinn.
- Jenter opplever baksnakking og utestenging i større grad enn gutter, mens gutter opplever mer fysisk mobbing.

Mobbet av voksne på skolen

- 1,2 prosent av elevene svarer at de har blitt mobbet av voksne på skolen to til tre ganger i måneden eller oftere. Det er nedgang på 0,4 prosentpoeng fra 2019.
- 54,8 prosent av disse svarer at den voksne sa sårende ord. 41,7 prosent svarer at den voksne fikk meg til å føle meg utenfor. 39,8 prosent svarer at den voksne fikk andre elever til å le av meg. 38,9 prosent svarer at den voksne lo av meg på en sårende måte, mens 21,3 prosent svarer at den voksne slo, dyttet eller holdt meg fast.
- Jevnt over er det flere gutter enn jenter som svarer at de er utsatt for mobbing av en voksen på skolen, og dette gjelder særlig på ungdomstrinnet.
- 25,5 prosent av elevene som blir mobbet av voksne på skolen, blir også mobbet av medelever.

Elever som mobber

- 0,8 prosent svarer at de har mobbet en eller flere elever på skolen to til tre ganger i måneden eller oftere. Det er uendret fra 2018 og 2019.
- 35,5 prosent av disse svarer at de også blir mobbet selv.
- Andelen som oppgir at de mobber andre øker på ungdomstrinnet og holder seg relativt stabil ut videregående.
- 0,6 prosent svarer at de har mobbet andre digitalt to til tre ganger i måneden eller oftere.
- Det er flere gutter enn jenter som svarer at de mobber andre.

Mobbet digitalt

- 2,2 prosent av elevene svarer at de blir mobbet digitalt to til tre ganger i måneden eller oftere. Det er en økning på 0,4 prosentpoeng fra 2019. Økningen er på de laveste trinnene.
- 72,9 prosent av disse svarer at de ble kalt stygge ting og ertet. 37,1 prosent ble holdt utenfor og baksnakket, mens 32,1 opplevde at noen spredte ting på nettet som såret dem.
- 43,7 prosent av elevene som blir mobbet digitalt, opplever også tradisjonell mobbing.
- 40 prosent av de som rapporterer om digital mobbing, blir mobbet av noen de ikke kjenner. 28,1 prosent blir mobbet av noen som ikke går på skolen, men som de kjenner. En del av økningen i digital mobbing fra 2019 er altså knyttet til mobbing utenfor skolen.

5.3.3 EU Kids online – hva vet vi om atferden til norske barn og unge på nettet sammenlignet med andre land?

EU Kids online – rapport fra undersøkelse hvor 19 land deltar, som har til formål å utvide forståelsen av hvordan barn bruker Internett i dag, og hvordan dette varierer i Europa.

- Norske barn føler seg tryggere på nettet enn hjemme og på skolen. 42 prosent av norske barn i alderen 9-16 år oppgir at de ALLTID føler seg trygge på Internett (sammenlignet med 29 prosent i gjennomsnitt i undersøkelsen) og de fleste norske barn synes at andre mennesker er snille og hjelpsomme på nettet. [De norske tallene](#) viser også at det er flere norske barn som oppgir at de er trygge på nettet enn som sier de føler seg trygge hjemme og på skolen.
- Undersøkelsen EU Kids Online viser at barn som har mye netterfaring også håndterer risiko bedre enn de som ikke har det.
- Høy nettbruk fører altså til økt håndteringskompetanse og dermed utsettes man for mindre fare på nett
- I Norge bruker barn mer tid på Internett enn andre europeiske barn (3,6 timer sammenlignet med 2,8 timer i gjennomsnitt).
- Norske foreldre snakker mindre med barn om nettbruk – men deler mest.

5.3.4 Kontaktpersoner i hver kommune

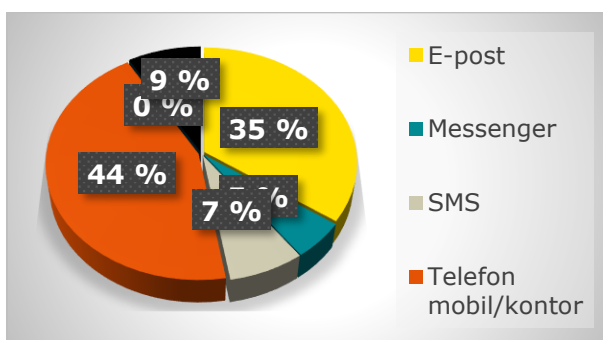
Hensikten med kontaktperson er å ha et talerør inn mot barnehage- og skoleledere – både for spredning av informasjon om og fra ombudet, og for at kontaktpersonen skal kunne bruke ombudet som en ressurs og medspiller i arbeidet med å sikre barns og elevers rett til et trygt og mobbefritt psykososialt miljø.

Det siste året har mobbeombudet hatt en kontaktperson i alle trønderske kommuner.

5.3.5 Hvordan henvendelsene kommer inn

De fleste henvendelsene til mobbeombudet fra foresatte, elever og ansatte kommer som e-post eller telefon. Messenger – via mobbeombudets Facebook-side - brukes også av mange. Det kan ha en sammenheng med at mobbeombudet jevnlig publiserer innlegg på siden. Det er viktig at mobbeombudet er lett å kontakte, og at responstiden på henvendelser er så kort som mulig.

Figur 14: Oversikt over hvordan henvendelsene kommer inn

5.3.6 Det er ikke *bare* et saksnummer - slik kan det oppleves

Skolemiljøet ødelegger meg

*Gang på gang
blir jeg kraftig rasert.
Noen av elevene og de voksne
behandler meg som dritt.*

*På skolen føler jeg meg
nesten fullstendig uønsket.
Det er nesten ikke noe
glede, som møter meg.*

*Mer og mer blir
sakte revet bort fra meg.
Det virker nesten som om
skoleledelsen vil få meg til å flytte.*

*Jeg føler jeg blir
tilintetgjort, av all
denne trakasseringen fra
både voksne og ungdommer.*

*Det er tre lærere som
jeg er trygge sammen med,
de er mine helt egne
englevakter.*

*Utenom det å være faglig sterk,
ha tre supre lærere og to hunder,
har jeg nesten ingen
ting å glede meg til med skolen.*

*Både motet og styrken min
blir revet fra meg,
og gang på gang må jeg
prøve å bygge det opp igjen,
men det er fullstendig forgjeves.*

*Kampen om å bli
godtatt for den jeg er,
er helt bortkastet.
Mobberne skjønner det ikke.*

*De ser ikke at de
ødelegger meg,
og det gjør så vondt å bli
skjøvet vekk hele tiden.*

*Jeg er blitt sviktet av
det norske skolesystemet,
og jeg får ikke engang en
eneste unnskyldning.*

*For hver dag som kommer,
tenker jeg på
hva slags spydigheter
jeg kommer til å få.*

*Trakasseringen gjør meg
redd og usikker,
og da enkelte voksne er til stede
gjør det at jeg bare vil fort unna.*

*Jeg er som et speil som blir knust.
Skoleledelsen sier de skal
gjøre tiltak,
men jeg føler ikke
at de gjør noen ting.*

*Jeg blir lovet bedringer,
men blir løyet rett
opp i ansiktet.
Min tillit til noen av de ansatte
er ikke der.*

*Jeg føler at det på
en måte er utrygt å
være på skolen,
for jeg blir jo behandlet som soppel.
Det virker som; om
å bli akseptert; for den jeg er,
er alt for mye
forlangt.*

*Hvordan skal man kunne klare
å bli en trygg og selv sikker
ungdom,
om man blir trakassert av både
voksne og ungdommer?*

*Veien mot lyset og gleden
er så langt unna,
men håpet om en gang
å klare det, er der.*

*Det virker som om jeg
forstår livets mening og mål
mye bedre enn det
skoleledelsen gjør.*

*Jeg var redd og forsvarsløs
som et lite lam,
men nå er jeg på vei til å bygge
opp igjen; det som er blitt rasert.*

*Gleden og tryggheten
ble tatt fra meg,
men ble erstattet av
usikkerhet og redsel.*

*Så bestemte jeg meg for
å rette opp ryggen,
og si:
Nå er det jammen i mei nok!*

*Slutt å prøve og ødelegge meg,
det nytter ikke lenger.
Det gikk før,
Men ikke nå.*

*Hvorfor kan ikke enkelte
av de voksne gjøre jobben sin?
Når de ikke gjør jobben sin,
så skaper det problemer.*

*Selv om jeg er blitt sviklet
og forrådt av mange,
så er jeg klar til å takle
et og annet jordras.*

*Jeg var som et redd lam,
men nå er jeg som
en hardbarka viking
med horn i hjelmen.*

*De tre lærerne, som har
støttet meg mest, og stilt opp
for meg, da jeg har trengt det
på skolen, har vunnet mitt hjerte.*

*Jeg kan ikke noen gang
få takket dem nok.
De er de beste lærerne
jeg noen gang har hatt.
Er glad i dere: «Jan», «Tor» og «Hassan»,
og mamma på hjemmefront.*

*Om alle kunne ha fått sånne
fantastiske lærere ville
elevene ha hatt
en fin og trygg hverdag.*

*Ikke tolerer mobbing,
og ikke stå å se på at andre
blir mobbet og plaget til tårer.
Støtt og hjelp den som blir mobbet.*

5.4 Forebyggende arbeid

Mobbeombudets forebyggende virksomhet på systemnivå er høyt prioritert. Det kan være kompetansebygging gjennom foredrag og innlegg på ulike samlinger, gjerne på ønsket tema fra oppdragsgiver. Oppdragsgiver kan være en eller flere barnehager i samarbeid, skoler og kommuner. Det kan også dreie seg om foredrag for andre fagfolk, elevgrupper og foreldremøter. Forelesning for lærerstudenter på NTNU og for nyutdannede lærere i Trøndelag på samling.

Det siste året har flere arrangement vært digitale. Det kan være som en form for Webinar og det kan være innspilling av podcast. Til sammen har mobbeombudet bidratt faglig på 21 ulike arrangement mellom 1.8.2020 og 31.7.2021.

(Se vedlegg 2 for oversikt).

I tillegg til foredragsvirksomhet har mobbeombudet brukt sosiale medier aktivt, skrevet kronikker og debattinnlegg i aviser, vært med på nasjonal podcast (Lærerrømmet), og deltatt i intervjuer i medier lokalt og regionalt (se 5.4.4).

5.4.1 Foredrag for ansatte i barnehager, skoler, og kommuner

Enkelte foredrag er gjennomført for ansatte og foresatte sammen på kveldstid. Det kan være en styrke for det forebyggende arbeidet at foreldre og barnehagelærere / lærere, andre ansatte og ledere får høre det samme budskapet og anledning til å diskutere dette sammen. Dette kan med fordel kombineres med et opplegg med barn/elever i forkant av møte med foreldre/ansatte.

De digitale arrangementene kan aldri erstatte de fysiske samlingene. Den direkte kontakten man mister med de som hører på, gjør det vanskelig å «lese publikum» og tilpasse kommunikasjonen etter stemningen. En fordel kan være at arrangementet kan deles i ettertid, slik at enda flere får høre innlegget. Gjennom god utnyttelse av de mulighetene som finnes i digitale plattformer, blir det også mulig å gjennomføre gruppearbeid med veiledning på en god måte. (Se vedlegg 2 for oversikt over gjennomførte foredrag og innlegg).

5.4.2 Eksempel – Webinar rettet mot barnehage-foresatte og ansatte

Første januar i år kom en endring i barnehageloven som gir barna en rett til å ha et trygt og godt barnehagemiljø. Samtidig gir loven barnehagen tydeligere og strengere regler om hvordan de skal sikre barna den retten. Implementering av lovendringene har derfor vært et viktig satsingsområde for barnehageeiere og barnehager på systemnivå det siste halve året. I denne forbindelse deltok mobbeombudet i et samarbeid om å lage en digital serie, som skal støtte samarbeidet mellom foreldre og ansatte i dette arbeidet. Hver film, med en varighet på 4-10 min., ble spilt inn med en programleder og som et intervju. Alle deltakerne avsluttet med å gi en oppgave til foreldre og ansatte.

Deltakere og tema.

Initiativet til Webinaret ble tatt av en styrer i en kommunal barnehage. Perspektivet i dette innlegget var barnehagens kompetanse og ansvar når fellesskapet feiler og det skjer erting, utestengelser og krenkelser. Og hvordan dette kan utarte i barnehagen, og hvordan de ansatte møter dette i barnehagen.

Statsforvalteren hadde perspektiv lovgiver, og snakket om innholdet i lovendringene, og hva begrepene nulltoleranse, krenkelser, og aktivitetsplikt innebærer.

Lokal barnehagemyndighet, representert av Fagenhet for oppvekst og utdanning i Trondheim kommune, fortalte om hva de kan gjøre for foreldre som tar kontakt. F.eks. hva som gjøres når lokal barnehagemyndighet får henvendelse om at hverken barnehagen eller barnehageeier har fulgt opp kravet om aktivitetsplikt.

Representant for privat barnehage hadde perspektiv på at foreldre er ulike. Det er ikke alle foreldre som er like trygge på å ta opp problemer som angår deres barn. Hva kan vi gjøre for at alle foreldre skal føle seg trygge på at de kan få den støtten de trenger når de tar opp vanskelige ting?

Forsker og professor med lang erfaring på forskning knyttet til mobbing i barnehage satte søkelyset på hva forskningen viser. F.eks. om situasjoner der de ansatte i barnehagen sier at barnet mitt har det helt fint i barnehagen, men barnet mitt har ikke lyst til å gå på barnehagen. Hvem skal jeg stole på? Og hvordan skal de ansatte i barnehagen samarbeide med alle foreldrene slik at både barna som blir «mobbet» og barna som «mobber» får hjelp.

Leder for foreldreutvalget for barnehager (FUB) snakket om hvordan du som mamma og/eller pappa kan bidra til å skape gode relasjoner i barns liv – og på den måten forebygge mobbing. Det ble også vektlagt tips til foreldre om vennskap, og hva FUB mener foreldrene kan forvente av barnehagen.

Mobbeombudet hadde perspektiv på ombudsrollen. Hva er et mobbeombud, hvem som pleier å ta kontakt, hva har som oftest gått galt når familier ser seg nødt til å kontakte ombudet, og hva kan ombudet gjøre for å hjelpe dersom foreldre tar kontakt. I tillegg pekte mobbeombudet på det ombudet anser som spesielt viktig for å unngå at barn opplever mobbing i barnehagen.

Denne filmserien publiseres i løpet av september 2021.

(Se vedlegg 2 for oversikt over gjennomførte foredrag og innlegg).

5.4.3 Eksempel – Mobbing på dagsorden for elever, foreldre og ansatte

Dette eksemplet viser hvordan mobbeombudet gjerne arbeider for å involvere alle, elever og voksne, som kan ha innflytelse på hvordan barn og unge har det i skolehverdagen og på fritiden. Det er tidkrevende, men grundighet kan gi varige forebyggende resultater.

Det startet med en hel skoledag på 8. trinn i en Trondheimsskole med observasjon av elev-relasjoner, samspill imellom elever og imellom elever og lærere, i både friminutt og undervisningstimer. I forkant av observasjonsdagen møtte mobbeombudet ledere og ansatte til en samtale om det psykososiale miljøet på trinnet, og om de utfordringene de opplevde. Og en samtale i etterkant av observasjonen om mobbeombudets inntrykk. Elevene visste ikke da at det var mobbeombudet som var på besøk.

Like etter skolestart på 9. trinn møter mobbeombudet elevene igjen. Denne gang for å ha 90 min. undervisning i hver av de tre klassene med ca. 25 elever i hver gruppe. Hensikten med øktene var å bidra til et inkluderende skolemiljø uten krenkelser og mobbing. Etter en innledning for å sette elevene på sporet av hva dette ambisiøse temaet innebærer, jobbet elevene i grupper (Kafè-dialog). Spørsmålene alle elever skulle diskutere var;

- På vårt trinn er dette viktig for å skape trivsel og inkludering for alle.
- På vårt trinn gjør vi dette for å vise i praksis at vi respekterer andre
- Hos oss skal alle ha det bra på sosiale medier
- Slik bidrar alle på trinnet til at man forhindrer krenkelser og mobbing

Elevenes svar ble formulert som leveregler og de skal plasseres i trinnets håndbok for et godt skolemiljø. Og lærerne kan ta fram håndboken med jevne mellomrom når de skal sette søkelyset på aktuelle tema, og drøfte med elevene om man klarer etterleve egne leveregler.

Relasjon til læreplanverket - Overordnet del 2.1 Sosial læring og utvikling, 3.1 Et inkluderende læringsmiljø og 1.3 Kritisk tenkning og etisk bevissthet. Tverrfaglig tema: Demokrati og medborgerskap.

Her et lite utvalg av elevenes svar på spørsmålene:

- Hils på hverandre
- Akseptere alle for den de er – respekter andre
- Ikke le av andre hvis de gjør eller sier noe feil, ikke kommentere andres feil
- Ta med andre hvis du ser at de er alene
- Ikke spre rykter. Ikke baksnakke
- Hvis du ikke har noe å si, ikke si det nå
- Nei til rasisme – ikke si n-ordet
- Respekter andres legning
- Være hyggelig, snakk snilt om andre
- Ikke avbryte når andre snakker, vis respekt når andre snakker
- Respekter at andre har forskjellige grenser
- Ikke spre bilder av andre uten tillatelse
- Ikke si ting på nettet hvis du ikke tør å si det i virkeligheten
- Ikke mobb andre bare for å være kul
- Ikke bruk krenkende ord/skjellsord (f.eks. homo, lesbe, jøde, n-ordet)
- Hjelp den som blir mobbet, ikke stå å se på

Til slutt ga elevene følgende råd til foreldre generelt: Spør hvordan ungene har det, interesser deg for det barna dine holder på med, og ikke tving barna dine til å gjøre det de ikke vil.

Lærerne fikk også tre råd: Flere sosiale kvelder, ikke gi masse lekser, og advarsel før anmerkning.

Et par dager senere ble det arrangert foreldremøte med mobbeombudet og foreldre på 9. trinn. Etter en innledning med hovedvekt på foreldres rolle og ansvar, og gjennomgang av elevenes egne levereregler, fikk foreldrene sjansen til å diskutere i grupper hva som kunne være deres bidrag. De fikk oppgaven; «hvordan kan foreldre bidra til et «Inkluderende skolemiljø uten krenkelser og mobbing, og et godt fritidsmiljø med plass for alle?»

Dette er et utvalg av foreldrenes gruppe-svar.

- Være gode rollemodeller, gå foran som et godt eksempel. Snakk positivt om skole/medelever/naboer hjemme
- Vær nysgjerrig – spør også om hvordan andre barn/ungdommer har det. Vise interesse for venner og fritidsaktiviteter
- Legg vekk mobilen, vis barnet/ungdommen oppmerksomhet/tid
- Åpen dialog med skolen, samarbeid. Viktig også mellom oss foreldre
- Snakke med barna om at det å være ulike er normalt og alle kan være med
- Oppfordre til å ta med venner og andre hjem. Det er alltid plass til en til. «Åpent hus»
- Ta initiativ til sosiale aktiviteter med andre barn/foreldre
- Snakke om hvordan de kan tolke/forstå andre – kanskje var det ikke ment vondt
- Bidra til å dempe konflikt – hjelpe dem til å se en sak fra flere sider

(Se vedlegg 2 for oversikt over gjennomførte foredrag og innlegg).

5.4.4 Mobbeombudet i media

Ser du Alvoret, kunnskapsminister?

Mobbeombudet skal være en tydelig stemme for barnehagebarn og grunnskoleelever, i tillegg til å være en tydelig aktør med et godt forankret verdi- og barnesyn i både formidling og veiledning. All opptreden i media skal preges av dette.

Som en del av det forebyggende arbeidet er det viktig å varsle om uheldige konsekvenser ulike politiske vedtak kan ha for barn og unges psykososiale miljø. Det betyr at mobbeombudet av og til må framstå som en politisk aktør i media, men selvsagt partipolitisk uavhengig.

- Trønder-avisa – intervju - «Skolestengingen førte til mer digital mobbing» 25.9.2020. <https://bit.ly/3303PwO>
- Nidaros – «Skolestengingen førte til mer digital mobbing» - 25.9.2020. <https://bit.ly/3yUECRI>
- Adressa - intervju – «Bekymret for økningen i mobbesaker» - 26.9.2020 <https://bit.ly/3tpYYAw>
- Nidaros – intervju - «Mobbeombudet om Steindal-saken» - 12.10.2020. <https://bit.ly/3BSOtJ6>
- Adressa – debattinnlegg – «Ser du Alvoret, kunnskapsminister» - 20.11.2020.
- Trønder-avisa – intervju – «Stramme budsjetter går utover viktig forebygging» - 20.11.2020. <https://bit.ly/3l1gwPT>

Mobbeombudet er frustrert:

- Vi vet ikke hva mobbesaker koster

Myndighetene har ikke oversikt over hvor mange mennesker som får økonomisk erstatning fra det offentlige etter mobbing. De vet heller ikke eller hvor store summer det er snakk om. - Politikere burde kjenne til økonomien og få oversikt over omfanget, sier mobbeombudet i Trøndelag.

- Nidaros – intervju – «Sjokkrapport: Brevet ser ut som et klart rop om hjelp fra lærerne» - 1.12.2020. <https://bit.ly/3jQUcsF>
- Adressa - debattinnlegg v/Janne Kristin Bjørnerås (Fagforbundet) – «Advarsel: Mobbeombud i fare!» - 4.12.2020. <https://bit.ly/38PAOGm>
- Adressa - debattinnlegg v/Pia Immerstein Larsen (Elev- og lærlingombud) – «Trenger ikke Trøndelag et mobbeombud?» - 14.12.2020. <https://bit.ly/2Vp0yGp>
- Adressa - kronikk – «Er du kul nok til å bli med i gjengen?» - 11.12.2020. <https://bit.ly/3a2HIPG>
- Adressa – intervju – «Datteren ble banket opp av tre skolekamerater – jeg var fortvilet» - 15.12.2020. <https://bit.ly/3zT3euU>

- Adressa – lederartikkel – «Unødvendig usikkerhet rundt mobbeombud» - 17.12.2020. <https://bit.ly/3E7vsVs>
- Adressa – intervju – «Vi vet ikke hva mobbesaker koster» - 31.1.2021. <https://bit.ly/3jSPmLz>
- Nidaros - intervju – «Elever opplever å bli mobbet av voksne i skolen: - Noen tror ikke at egne lærere gjør slikt» - 27.2.2021. <https://bit.ly/3DR8OAx>
- Trønder-avisa - intervju – «Elever opplever å bli mobbet av voksne i skolen: - Det er den voksne som har makta» - 27.2.2021.
- Podkast Lærerrømmet – «Ghosting og digital mobbing, hvordan rammer det?» - 21.6.2021. <https://bit.ly/3E778Dd>

Elever opplever å bli mobbet av voksne i skolen: - Noen tror ikke at egne lærere gjør slikt

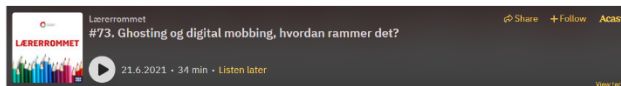

Lærerrømmet: Ghosting og digital mobbing, hvordan rammer det?

Hva kjennetegner mobbing, trakassering og såkalt ghosting på nett? Hva vet vi om hvordan barn og ungdom som utsettes har det og får det?

Hør episode 73 av podkasten Lærerrømmet direkte her:

Episode 73: Ghosting og digital mobbing, hvordan rammer det?

Isolasjon og utestenging

Andelen som opplever mobbing digitalt øker, viser blant annet funn fra Elevundersøkelsen. Såkalt ghosting nevnes i økende grad som en type mobbing i sosiale medier.

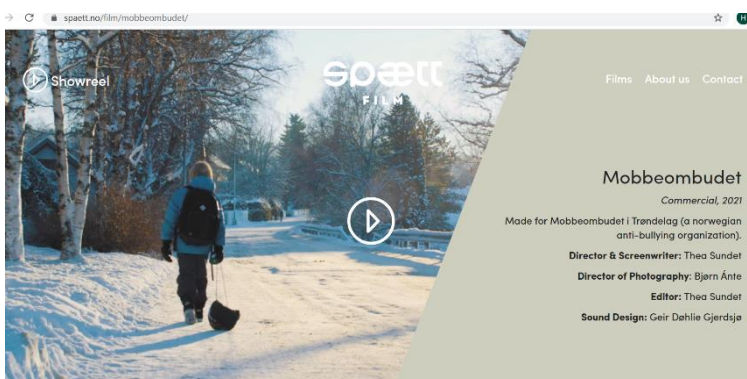

5.4.5 Mobbeombudet på Facebook og Snapchat

Mobbeombudet har det siste året opprettet Snapchat-bruker for å lettere komme direkte i kontakt med ungdom (mobbeombudtr). Dette skal være et medium som er lett tilgjengelig, treffer ungdommen der de er, og som kan brukes til korte spørsmål/meldinger.

Facebook brukes aktivt, gjennom to faste spalter; tirsdagstips og fredagsfakta, som utnyttes til å dele informasjon og bygge kompetanse gjennom å publisere blant annet aktuell forskning. Målgruppa for Facebook-innleggene er foresatte og ansatte i barnehager, skoler og kommuner, og andre yrkesgrupper/frivillige/organisasjoner som er opptatt av at barn og unge har det trygt og godt.

Facebook-siden har 2965 likerklikk og 3107 følgere. Antall personer nådd per innlegg varierer i hovedsak fra 5-600 til 4-5000. <https://www.facebook.com/MobbeombudetTrondelag/>

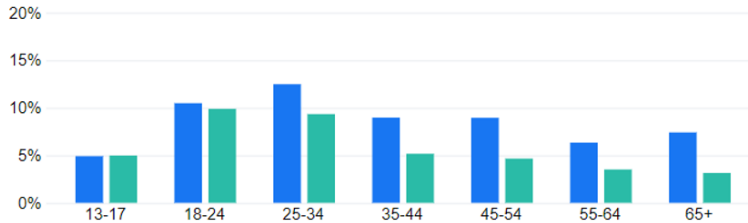

Det innlegget på Facebook som nådde flest ble publisert 7. februar 2021, og var en viktig del av mobbeombudets kampanje for å gjøre ombudsordningen bedre kjent. Innlegget **nådde 177 000 personer**, det ble delt 176 ganger og fikk 114 kommentarer.

Filmen, som ble laget av Spætt film AS Trondheim - <https://spaett.no/> - kan sees her:
<https://vimeo.com/508032053/ae02822ee1>

Figur 15: Kjønns- og aldersfordelingen på Facebook for dette innlegget

59.4% Kvinner 40.6% Menn

Slik var kjønns- og aldersfordelingen på Facebook blant dem innlegget nådde.

Snapchat

Det ble laget en egen versjon til målrettet publisering på Snapchat. På denne plattformen fikk filmen **303 503 visninger**.

6 Undersøkelse om ombudsfunksjonen i Trøndelag

I forbindelse med sak 108/20 i Fylkestinget, «Evaluering av ombudsfunksjonen i Trøndelag» (mobbeombud og elev- og lærlingombud), ble det gjennomført en undersøkelse om ordningene blant utvalgte relevante aktører. Dette er svarene på undersøkelsen fra rektorer i kommunale- og fylkeskommunale skoler i Trøndelag:

Hvilken rolle skal mobbeombudet og elev- og lærlingombudet ha?

- Rådgivning, veiledning, ha oversikt
- Mobbeombudet bør være en instans som det er lett og raskt å komme i kontakt med, og som kan bistå elever, foreldre og skole i saker som angår skolemiljø.
- Være en støttefunksjon både til skoler og elever. Viktig å kunne se en sak fra to sider. Ikke ta parti.
- ivareta elevenes/lærlingenes interesser, men samtidig ha forståelse for at det er en helhet i dette og at vi skal få et fellesskap, ikke en masse individer med særrettigheter
- Støtte
- Bistå den som tar kontakt med veiledning og refleksjon. Drive opplysningsarbeid mot et større publikum. Være et bindeledd og samarbeidspart fordi saker alltid har mer enn en side. En balansert rolle.

Hvilke forventninger har dere til ombudstjenesten?

- Lett tilgjengelig på gode nettsider med spørsmål og svar, kontaktbare på e-post og telefon, lenker til ressurser
- Forventer en nøytral part som har elevens beste i tankene, og som kan hjelpe foreldre og skole i dette.
- At den er tilgjengelig, og se en sak fra flere sider. Kunne komme med råd i saker hvor ting synes vanskelig.

- Gi gode og realistiske tilbakemeldinger både til enhetene og til enkeltpersoner
- Støttende for alle
- En balansert rolle der mobbeombudet kan være en bidragsyter i saker, for å finne løsninger

På hvilke måter kan din organisasjon ha et godt samarbeid med mobbeombudet og elev- og lærlingombudet?

- Tror vi har mye å lære av hverandre. Erfaringsdeling. Tror også det kan være greit med et møtepunkt uten at det er konkret sak. Slik at en hele tiden jobber forebyggende.
- Tips og råd, veiledning, ta direkte kontakt begge veier hvis det dukker opp ting det er viktig å få klarhet i, være interessert i dialog og lærevillig
- Dialog

Hvordan kan vi utveksle erfaring og kompetanse på best mulig måte?

- Legge til rette for workshops, delta i møter.
- Enkleste måte må være skriftlige rapporteringer eller digitale møter. Mobbeombudet dekker svært mange skoler spredt over et stort geografisk område.
- Tror på møtepunkt uten at det er en bestemt sak.
- felles møtepunkt og kommunikasjon begge veier er en premis.
- Ta utgangspunkt der ombudet har vært med.
- Ved å ha et samlet søkelys på de samme tema og problemstillinger i fredstid. Erfaringer og kompetanse deles prinsipielt når man ikke jobber med konkrete saker.
- Mulig de burde være flere slik at det lettere kunne dra rundt på skoler.

Dette er et innspill fra Statsforvalteren: *En mer helhetlig ombudstjeneste*

En ombudstjeneste er ment til å beskytte enkeltpersoners eller gruppers interesser og rettigheter, og må arbeide vis-a-vis offentlig myndighetsutøvelse for å tilse at lovgivning etterleves. Det er en stor styrke at mobbeombudet er et lavterskeltilbud som er lett å få tak i. Samtidig som det er en reaktiv tjeneste for barn, unge og deres foresatte på en side, skal det balanseres med det proaktive, forebyggende systemarbeidet på den andre siden. Dette vil sette mobbeombudet i vanskelige vurderinger om hva som kan prioriteres til enhver tid, på grunn av kapasitetsmangel. Dette vil kunne føre til at mobbeombudets oppdrag oppleves uforutsigbart og sårbart.

En mer helhetlig ombudstjeneste med ombud på ulike områder samlet under én tjeneste, med flere fagområder bør vurderes.

Dette er svarene fra Ungdommens fylkesutvalg i Trøndelag (UFU):

Hvilke forventninger har dere til ombudstjenesten, og hva er den viktigste oppgaven ombudene kan bidra med for at barn og unge skal ha det trygt og godt, og få ivaretatt sine rettigheter?

- Viktig med en ombudskanal som ELO og mobbeombud. Bør ha to mobbeombud.
- Viktig at ombudene er lavterskel, tilgjengelig og lette å kontakte. Får informasjon ut.
- Viktig at ombudene er uavhengige.
- Forventer at de når ut til flest mulig, og jobber godt med de sakene de får. Tar dem på alvor.
- Oppfølging er viktig, både i og etter skoletid. Og etter læretid for lærlinger. Bør bidra til å skape bedre miljø på skoler og lærlingeplasser. Kunnskap fjerner fordommer.

Mobbeombudet bør ha undervisning på skolene om at det å være annerledes ikke er negativt.

- Det er også svært viktig at ombudene er noen man har tillit til, og dermed er det en forutsetning at ombudene har god kompetanse om systemene og hvordan løse de ulike problemstillingene som kan dukke opp.

På hvilke måter kan din organisasjon ha et godt samarbeid med mobbeombudet og elev- og lærlingombudet?

- Vi kan hjelpe dem med kontakt med kommunale ungdomsråd, som igjen har god kontakt mot skolene. Kan bidra til å spre ordet.
- Opplyse om tilbudet gjennom sosiale medier.
- God dialog og tett kontakt, for eksempel gjennom fysiske møter.
- Viktig at vi kjenner til hverandre. Ser på hverandre som personer og ikke bare ombud og utvalg.
- Kampanjer i sosiale medier.

Hvordan kan vi utveksle erfaring og kompetanse på best mulig måte?

- Via å prate sammen. Workshop/foredrag/forslagskasse. Hvis noen vil si noe til mobbeombudet er det bare å sende det inn.
- Hvis det menes vi, som mellom UFU og ombud er alternativet å prate sammen, ombud på samlingene.
- Mulighet for å snakke på UFT - introduksjon om ombudsordningene.

Hvordan bør ombudstjenesten organiseres?

- Det bør være to mobbeombud, vanskelig strekke til med bare ett.
- Kapasitet nok til arbeidet.
- Mobbeombudet kan samarbeide med kommunalt ansatte som jobber mot mobbing .
- Flytende ombudsordning er en mulighet, men det fordrer at alle parter stø på aktuelle lovverk.
- Inn på elevhjelpa i PocketID.

Hva kan dere gjøre for å få ombudsordningen kjent?

- UFU kan bruke sine plattformer, pluss når de besøker kommunale ungdomsråd.
- Kommunegruppa.
- Informasjonskampanje.

7 Skal mobbeombudsordningen videreføres som fast statlig tiltak?

I sak 108/20 i Fylkestinget 16.12.2020, «Evaluering av ombudsfunksjonen i Trøndelag» ble dette Fylkestingets vedtak:

- Trøndelag fylkeskommune opprettholder ordningen med 200 prosent stilling som elev og lærlingeombud, som faste stillinger.
- Ombudene plasseres i Avdeling kultur og folkehelse.
- **Under forutsetning av videre statlig delfinansiering kan Trøndelag fylkeskommune fortsatt ivareta oppgaven med regionalt mobbeombud.**
- Dersom prosjektet blir avsluttet og statlig finansiering opphører blir videre fylkeskommunal finansiering behandlet i forbindelse med økonomiplan 2022- 2025.

Unødvendig usikkerhet rundt mobbeombud

LEDER: Fylkestinget hadde i går sjansen til å si tydelig ifra om at Trøndelag skal ha et mobbeombud, uavhengig av økonomisk støtte fra staten eller ei. Den grep de ikke.

Det har vært stor usikkerhet knyttet til funksjonen fylkesvise mobbeombud i Trøndelag og flere andre fylker siden det nasjonale evalueringsarbeidet startet i 2019. Dette ble kommentert på lederplass i Adressa dagen etter vedtaket i Fylkestinget (17.12.2020): <https://bit.ly/3E7vsVs>

Regjeringen har vedtatt to ganger å forlenge ordningen slik den er i dag, med delvis statlig finansiering. Den nasjonale evalueringsrapporten kom sommeren 2020: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/evaluering-fylkesvise-mobbeombud/>

På bakgrunn av evalueringen anbefalte Udir gjennom sine [Anbefalinger for kompetansetiltak innen barnehage- og skolemiljø](#), en videreføring av mobbeombudsordningen, med tilhørende utredning av blant annet organisering, finansiering og mandat. Statsråden sier gjennom svar på skriftlig spørsmål til Bjørnar Moxnes 27.4.2021 at «Utdanningsdirektoratet vil få i oppdrag å vurdere hva som kan være gode løsninger for ordningen videre.» For å bidra til forutsigbarhet både for de som bruker tjenesten og for de ansatte, tar Statsråden sikte på å videreføre dagens finansiering i budsjettforslaget for 2022.

Her er Statsrådens svar på henvendelser angående mobbeombudsordningen fra Rødt og FrP:

Skriftlig spørsmål fra Rødt: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=84599>

Skriftlig spørsmål fra FrP: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=84479>

9.7.2021 fikk Utdanningsdirektoratet det endelige oppdragsbrevet for utredningen av mobbeombudsordningen fra Kunnskapsdepartementet.

I oppdragsbrevet legger KD blant annet vekt på at utredningen skal komme med forslag til en permanent ordning, og at arbeid mot mobbing og for et trygt og godt barnehage- og skolemiljø skal være kjerneoppgaven til ordningen. Det er et krav at alle forslagene skal sikre et likeverdig tilbud av høy kvalitet for barn og elever, uavhengig av hvor i landet de bor. Oppdraget skal leveres innen 29.11.2021.

Beskrivelse av oppdraget:

- Udir skal utrede og komme med forslag for en permanent mobbeombudsordning. Alle forslagene skal ha som målsetting at arbeid mot mobbing og for trygt og godt barnehage- og skolemiljø skal være kjerneoppgaven for mobbeombudene. Udir skal herunder vurdere organisering, mandat og behovet for regulering av ordningen i lov eller forskrift.
- Alle forslagene skal sikre et likeverdig tilbud av høy kvalitet for barn og elever, uavhengig av hvor i landet de bor. Tilbudet skal være lett tilgjengelig og det skal være klart hva tjenesten skal bistå med.
- Udir bes om å vurdere hvert av de fem oppsummerende spørsmålene i evalueringsrapporten fra NOVA.
- KD ber Udir vurdere om benevnelsen «mobbeombud» bør endres og eventuelt komme med forslag til en ny tittel.
- KD ber Udir vurdere hvilke økonomiske konsekvenser de ulike forslagene har.

Ordningen med fylkesvise mobbeombud er sikret statlig finansiering ut 2022. Hva regjering og eventuelt Storting lander på angående videreføring som fast statlig tiltak, vet vi ikke før tidligst våren 2022. Dette gjelder både tittel, mandat, organisering og økonomi.

8 Kilder

Bergkastet, I, Duesund, C (2015). *Inkluderende læringsmiljø. Faglig og sosialt* (Gyldendal Norsk forlag AS)

Brandzæg, I, Torsteinson, S, Øiestad, G (2016). *Se eleven innenfra. Relasjonsarbeid og mentalisering på barnetrinnet* (Gyldendal Norsk forlag AS)

Brandzæg, I, Torsteinson, S, Øiestad, G (2019). *Se barnet innenfra, hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen* (KF)

Eriksen, I M, Lyng, T (2018). *Elevenes psykososiale miljø. Gode strategier og blinde flekker i skolemiljøet* (Fagbokforlaget)

Havik, T (2018). *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring* (Gyldendal Akademisk)

Idsøe, E C, Roland, P (2017). *Mobbeatferd i barnehagen. Temaforståelse – forebygging – tiltak* (Cappelen Damm AS)

Lund, I, Helgeland, A (2020). *Mobbing i barnehage og skole – nye perspektiver* (Cappelen Damm Akademisk)

Roland, E (2014). *Mobbingens psykologi. Hva kan skolen gjøre?* (Universitetsforlaget)

Roland, E, (2020). *Mobbeloven. Opplæringslovens kapittel 9A og god praksis* (Fagbokforlaget)

Vedlegg 1: Regnskap

Mobbeombud, prosjekt 200579 - Regnskap 2020

Konto	Konto (T)	Ansvar	Tjeneste	Beløp	Til disp (1)
11000	Kontormateriell- og rekvisita	613009	5155	2 730,00	-2 730,00
11601	Kostgodtgjørelse	613009	5155	600,00	-600,00
11602	Km-godtgjørelse egen bil	613009	5155	2 328,00	-2 328,00
11703	Transportutgifter ansatte	613009	5155	1 518,15	25 148,52
11853	Forsikring ansatte	613009	5155	87,10	-87,10
12700	Andre tjenester (som inngår i egenproduksjon)	613009	5155	35 000,00	-35 000,00
1-2	KJØP AV VARER OG TJENESTER SOM INNGÅR I FYLKESKOMMUNAL EGENPRODUKSJON			42 263,25	-15 596,58
14290	Merverdiavgift som gir rett til mvakompensasjon	613009	5155	8 801,85	-8 801,85
4	OVERFØRINGSUTGIFTER			8 801,85	-8 801,85
17000	Refusjon fra staten	613009	5155	0,00	-208 333,33
17290	Kompensasjon for merverdiavgift	613009	5155	-8 801,85	8 801,85
7	REFUSJONER			-8 801,85	-199 531,48
200579	Folkehelse - Nasjonalt mobbeombud			530 935,52	-218 660,18
				530 935,52	-218 660,18

Foreløpig regnskap 2021

Konto	Konto (T)	Ansvar	Tjeneste	Beløp	Til disp (1)
11000	Kontormateriell- og rekvisita	613009	5155	648,00	-648,00
11151	Servering ved møter, kurs mv	613009	5155	106,00	-106,00
11152	Internordre servering kantina	613009	5155	3 115,01	-3 115,01
11200	Annet forbruksmateriell	613009	5155	128,00	-128,00
11202	Overnatting etter regning	613009	5155	45,00	-45,00
11205	Velferdstiltak	613009	5155	1 930,00	-1 930,00
11400	Annonser, reklame og informasjon	613009	5155	65 074,91	-65 074,91
11601	Kostgodtgjørelse	613009	5155	400,00	-400,00
11602	Km-godtgjørelse egen bil	613009	5155	2 299,50	-2 299,50
11703	Transportutgifter ansatte	613009	5155	763,00	63 237,00
11853	Forsikring ansatte	613009	5155	220,26	-220,26
12700	Andre tjenester (som inngår i egenproduksjon)	613009	5155	0,00	77 000,00
1-2	KJØP AV VARER OG TJENESTER SOM INNGÅR I FYLKESKOMMUNAL EGENPRODUKSJON			74 729,68	66 270,32
14290	Merverdiavgift som gir rett til mvakompensasjon	613009	5155	10 053,45	-10 053,45
4	OVERFØRINGSUTGIFTER			10 053,45	-10 053,45
17000	Refusjon fra staten	613009	5155	-500 000,00	0,00
17102	Refusjon feriepenger av sykep/foreldrep. (krav)	613009	5155	-181,00	181,00
17290	Kompensasjon for merverdiavgift	613009	5155	-10 053,45	10 053,45
7	REFUSJONER			-510 234,45	10 234,45
200579	Folkehelse - Nasjonalt mobbeombud			335 961,71	371 038,29
				335 961,71	371 038,29

* Utdanningsdirektoratet gir 500 000 i et årlig tilskudd i prosjektperioden.

På grunn av korona er det brukt lite midler i 2020/21 til reiser til møter, samlinger, kurs og konferanser. Møter med noen få deltakere kom i gang ca. 1. juni.

Vedlegg 2: Oversikt over foredrag og innlegg

Tabell 1: Oversikt over foredrag, innlegg, undervisningstimer, møter, webinar o.l.

Oppdrag	Tittel – tema	Målgruppe	Komm/fylke/W eb
UFU-samling 12.9.2020	Mobbeombudets årsrapport 2019 / 2020	UFU	Trøndelag
Hovedutvalg for Kultur 23.9.2021	Mobbeombudets årsrapport 2019 / 2020	HU Kultur	Trøndelag
Hovedutvalg for Utdanning 24.9.2021	Mobbeombudets årsrapport 2019 / 2020	HU Utdanning	Trøndelag
NTNU grunnskolelærerutdanning 4. trinn, 2.11.2021	Mobbeombudet møter studenter på Master i grunnskolelærerutdanning ved NTNU	Studenter	Trondheim
Utdanningsforbundet Trøndelag, 17.12.2021	Møter fylkesstyret i Utdanningsforbundet Trøndelag	Styremedlemmer og ansatte	Webinar
NTNU karrieredag, 28.1.2021	Informasjon om mobbeombudet	Avgangs-studenter	Digital film
Halsen Ungdomsskole 8.2.2021	Samarbeid om utvikling av gode strategier for å skape et trygt og godt læringsmiljø	Lærere og ledere	Stjørdal
FAS-kurs Utdanningsforbundet (Faglig-administrativt støttesystem), 15.2.2021	Mobbeombudet møter FAS-medlemmer i Utdanningsforbundet Trøndelag	FAS-medlemmer ansatt i PPT og andre støttesystemer	Webinar
NTNU studentveiledning, 18.2.2021	Masterstudie barnevern om mobbing	Student	Digitalt møte
Eid skole, 9.3.2021	Hvordan opprettholder vi et trygt og godt skolemiljø for alle?	Ledere og ansatte	Webinar Melhus
Flå skole 7. trinn, 17.3.2021	Skole og foreldre sammen om en mobbefri hverdag	Foreldre og ansatte	Webinar Melhus
Utdanningsforbundet Trøndelag, kurs tillitsvalgte i barnehage, 22.3.2021	Praktisering av endringer i barnehageloven, hva innebærer det?	Tillitsvalgte på ulike nivå med oppgaver mot barnehage	Webinar
Samling for nyutdannede lærere i regi av Trondheim kommune og NTNU, 24.3.2021	Når læreren møter utfordringer i klasserommet	Lærere i sitt første arbeidsår etter utdanning	Webinar
Digitalt foreldremøte arrangert av politiets nettpatrulje i Trøndelag, 18.3.2021	Råd til foreldre om digital mobbing	Foreldre	Digital film til bruk på politiets webinar
Skoleansvarlig i Inderøy kommune, oppdrag i samarbeid med	Hvordan lykkes i arbeidet med utfordringer i skolemiljøet?	Skoleansvarlig/ansatte kommunenivå og	Webinar Inderøy

mobbeombudet i Vestfold og Telemark, 8.4.2021		rektorer i kommunens skoler	
Levekårskonferansen «I vanskelige tider» - Hverdagsmestring – Livskvalitet – Digital oppfølging, ulike organisasjoner og fagfolk, 26.4.2021	Hva skjer med mobbingen i en pandemi?	Ansatte og ledelse i Helse – og omsorgstjenester, Skole og utdanningssektoren, oppvekst, NAV, Arbeidsmarkedsbedrifter, Spesialisthelsetjenesten, pårørende og andre interesserte	Utvalgte deltakere i salen i Trondheim, og filmet for direkte visning på web
Nyborg skole, foreldre 4. trinn, 29.4.2021	Skole og foreldre sammen om en mobbefri hverdag»	Foreldre (4. trinn) og ansatte/ledere	Trondheim
Rosten skole, 8. trinn, 29.4.2021	Observasjon av skolemiljøet inne og ute som forberedelse til undervisning av elevene på trinnet, og møte med deres foreldre.	Lærere og elever	Trondheim
Lokal barnehagemyndighet, Statsforvalter, FUG (Foreldreorganisasjon for barnehage), privat og kommunal barnehage, forsker og mobbeombud. 21.6.2021	Hva er mobbeombudet og hvordan kan ombudet hjelpe barn og foreldre. Hva anser mobbeombudet som viktigst for å forebygge mobbing i barnehagen	Innspilling av korte filmer som kan benyttes på foreldremøter og møter for ansatte i barnehage	Webinar Trondheim
Podkast Lærerrommet, Utdanningsforbundet. Mobbeombudet var gjest sammen med Elisabeth Staksrud, professor ved Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo. Innspilling 11.6.2021.	«Ghosting og digital mobbing, hvordan rammer det?»	Lærere og ansatte i skole og i hele utdanningsfeltet, og dessuten alle andre som måtte være engasjerte i tematikken – som politikere og foreldre og andre – nasjonalt.	Podkast
ONOFF – kultur, Samfunnsmiddag med flere aktører. Innspilling av TV-program, 16.6.2021.	Samfunnsmiddagens tema handlet om rus, psykisk helse, mobbing og personer som står nært – pårørende og omsorgspersoner.	Alle med interesse for psykisk helse	Trondheim